

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Kenan KAHRAMAN

TURİZM ETKİLERİNİN YEREL HALKIN YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ ÜZERİNE
ETKİSİ: TRABZON ÖRNEĞİ

Turizm Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Kenan KAHRAMAN

TURİZM ETKİLERİNİN YEREL HALKIN YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ ÜZERİNE
ETKİSİ: TRABZON ÖRNEĞİ

Danışman

Doç. Dr. Abdullah TARINÇ

Turizm Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Kenan KAHRAMAN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Turizm Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Ceyhun Çağlar KILINÇ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Abdullah TARINÇ (İmza)

Üye : Doç. Dr. Özlem TEKİN (İmza)

Tez Başlığı: Turizm Etkilerinin Yerel Halkın Yaşam Yeri Memnuniyeti Üzerine Etkisi: Trabzon Örneği

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 14/05/2024

Mezuniyet Tarihi : 23/05/2024

(İmza)
Prof. Dr. Seda BAYRAKTAR
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Turizm Etkilerinin Yerel Halkın Yaşam Yeri Memnuniyeti Üzerine Etkisi: Trabzon Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Kenan KAHRAMAN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Kenan KAHRAMAN
Öğrenci Numarası	202152078023
Anabilim Dalı	Turizm Yönetimi
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Abdullah TARINÇ
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Turizm Etkilerinin Yerel Halkın Yaşam Yeri Memnuniyeti Üzerine Etkisi: Trabzon Örneği
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2382078543
Rapor Tarihi	17.05.2024
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: % 12 Alıntılar dahil: % 21
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 60 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Unvanı, Adı-Soyadı Doç. Dr. Abdullah TARINÇ İmza	

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
TABLolar LİSTESİ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM, TURİZM GELİŞİMİ, ÖZELLİKLERİ VE ÇEŞİTLERİ

1.1. Turizm Kavramı	3
1.2. Turizm Gelişimi	3
1.3. Turizm Özellikleri.....	5
1.4. Turizm Arz ve Talep Yapısı.....	6
1.5. Turizm Çeşitleri	7
1.5.1. İnanç Turizmi.....	8
1.5.2. Sağlık Turizmi	8
1.5.3. Kongre Turizmi	9
1.5.4. Yayla Turizmi	10
1.5.5. Gastronomi Turizmi.....	11
1.5.6. Termal Turizm	12
1.5.7. Spor Turizmi	13
1.5.8. Kuş Gözlemciliği.....	13
1.5.9. Hüzün Turizmi.....	13

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZMİN ETKİLERİ

2.1. Turizmin Etkileri.....	14
2.2. Turizmin Sosyal Etkiler	14
2.2.1. Birey Üzerindeki Etkileri.....	15
2.2.2. Aile Üzerinde Etkiler.....	15
2.2.3. Toplum Üzerine Etkiler	16
2.2.4. Sosyal Sınıflar Üzerine Etkiler	16
2.2.5. Demografik Etkileri	16
2.2.6. Hayat Standartlarına Etkileri	16

2.2.7. Eğitim Üzerine Etkileri.....	17
2.3. Turizmin Ekonomik Etkileri	17
2.4. Turizmin Çevresel Etkileri	19
2.5. Turizmin Kültürel Etkileri	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ

3.1. Yerel Halkın Yaşam Yeri Memnuniyeti	26
--	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TURİZMİN ETKİLERİ VE YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ

4.1. Turizmin Etkileri ve Yerel Halkın Yaşam Yeri Memnuniyetine Etkisi	29
--	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

5.1. Araştırmanın Yöntemi.....	35
5.2. Araştırmanın Modeli	36
5.3. Evren ve Örneklem	36
5.4. Araştırmanın Amacı	37
5.5. Araştırmanın Hipotezleri	37
5.6. Araştırmanın Varsayımları	39
5.7. Araştırmanın Sınırlılıkları	39

ALTINCI BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

6.1. Bulgular.....	40
6.2. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	40
6.3. Korelasyon Analizi.....	45

SONUÇ	47
KAYNAKÇA	52
ÖZGEÇMİŞ	59

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 5.1 Araştırma Modeli	36
----------------------------------	----

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 6.1 Katılımcıların cinsiyet ve turizmin etkilerine yönelik bağımsız örneklem T-Testi sonuçları	40
Tablo 6.2 Katılımcıların cinsiyet ve turizmin etkilerine yönelik bağımsız örneklem T-Testi sonuçları	41
Tablo 6.3 Katılımcıların medeni durum ve turizmin etkilerine yönelik bağımsız örneklem T-Testi sonuçları	42
Tablo 6.4 Turizmin etkilerine yönelik alt boyut algılarının katılımcıların yaşlarına göre farklılaşma durumuna ait Anova Testi sonuçları.....	42
Tablo 6.5 Turizmin etkilerine yönelik alt boyut algılarının katılımcıların eğitim düzeylerine göre farklılaşma durumuna ait Anova testi sonuçları.....	43
Tablo 6.6 Turizmin etkilerine yönelik alt boyut algılarının katılımcıların çocuk sayılarına göre farklılaşma durumuna ait Anova testi sonuçları	44
Tablo 6.7 Turizmin etkilerine yönelik alt boyut algılarının katılımcıların hane aylık gelirlerine göre farklılaşma durumuna ait Anova testi sonuçları.....	44
Tablo 6.8 Turizmin etkilerine yönelik alt boyut algılarının katılımcıların Trabzon’da kaç yıldır yaşadığına göre farklılaşma durumuna ait Anova testi sonuçları	45
Tablo 6.9 Korelasyon analizi tablosu	46

ÖZET

Ülkelere ekonomik fayda sağlamada çok önemli bir araç olarak görülen, dünyada hızlı büyüyen ve gelişen sektörler arasında turizm sektörü yer almaktadır. Bölgede turizm endüstrisi gelişmeye başladıkça pozitif ve negatif yönde sosyo-kültürel, çevresel ve ekonomik etkiler ortaya çıkabilmektedir. Yerel halk tarafından bu etkiler hissedilmektedir. Turizmin yerel halka yönelik etkileri üzerine ve bu etkilere bağlı olarak yaşadıkları yerden memnuniyetleri ele alınmıştır. Bu çalışmada, turizmin etkilerinin yerel halkın tutumuna yönelik ölçülmesi ile yerel halkın yaşam yeri memnuniyetini de içine alarak yaşadıkları yerden memnun olup olmadıklarını incelemektir. İlk olarak araştırma materyalini toplamak için kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Elde edilen bilgiler neticesinde bir anket hazırlanmıştır. Kullanılan anket Trabzon'da hayatını sürdüren yerel halka uygulanmıştır. Anketin uygulamasında toplumun tüm bireylerinden bilgi toplanması ve araştırma hedeflerinin gerçeğe uygun ve uygulanabilir olmasının sağlanması fikrine dayanmıştır. Araştırmaya 612 kişi katılmıştır. Anket analizi sonucunda katılımcı sayısı 511 kişiyle netleşerek analiz verilerinin dağılımı gerçekleşmiştir.

Araştırmanın sonucunda, turizmin etkileri ve yaşam yeri memnuniyetleri arasındaki bütün boyutlarda anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiler, Trabzon'da yaşayan yerel halk üzerinden turizm etkilerinin yaşam yeri memnuniyeti temel alınarak geliştirilmiş bir modele bağlı kalınarak incelenmiştir. Buna göre, Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetine yönelik demografik değişkenlere, yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin demografik değişkenlere ve yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin yaşam yeri memnuniyeti etkisine göre anlamlı ve olumlu ya da anlamlı ve olumsuz etkileri olduğu belirtilmektedir. Yerel halk yaşam yeri memnuniyeti ile turizmin etkilerine yönelik tutumunda turizm üzerinde anlamlı ve olumlu etkiler yapmaktadır. Ancak, katılımcıların turizm etkileri ile yaşam yeri memnuniyeti araştırma değişkenleri arasında istatistiki anlamda farklılıklar olduğuna rastlanılmıştır. Son olarak elde edilen bulgular ve önerilere dayalı olarak Trabzon'da turizm alanında bilgi ve yetkiye sahip olan paydaşlara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yaşam yeri memnuniyeti, Turizmin etkileri, Yerel halk

ABSTRACT

**THE IMPACTS OF TOURISM EFFECTS ON THE PLACE SATISFACTION
OF LOCAL PEOPLE: TRABZON EXAMPLE**

It is seen as a very important tool that provides economic benefits to countries, and it is among the rapidly growing sectors in the world and everywhere in the tourism sector. As the tourism industry begins to recrudescence in the district, explicit and pessimistic socio-cultural, environmental and economic affects may arise. These affects are matte by local populate. The effects of tourism on local populate and their satisfaction with the place they live in depending on these effects are discussed. In this study, the aim of this study is to mensurate the effects of tourism on the attitudes of local people and to investigate whether local populate are quenched with the situate they live, including living place satisfaction. First, a inclusive literature review was regulated to collect research material. As a result of the information obtained, a survey was arranged. The survey used was utilized to local people living in Trabzon. The application of the survey was based on the idea of accumulating information from all members of the society and ensuring that the research objectives are realistic and feasible. 612 people take part in the research. As a result of the survey examination, the number of participants was determined as 511 people and the analysis data was distributed.

As a result of the research, it was decided that there was a momentous relationship between the effects of tourism and living place satisfaction in all dimensions. The relationships between the research variables were examined by adhering to a model developed based on the living place satisfaction of the affects of tourism on the local people living in Trabzon. Accordingly, it is stated that there are significant and positive or important and pessimistic effects on the living place satisfaction of the local people living in Trabzon, depending on the demographic variables, the local people's demographic variables on the affects of tourism, and the local people's living place satisfaction effect on the effects of tourism. Local people have significant and positive effects on tourism in terms of their living place satisfaction and their attitude towards the effects of tourism. However, it was found that there were statistical distinctions between the participants' tourism effects and living place satisfaction research variables. Finally, based on the findings and suggestions, suggestions were made for stakeholders who have cognition and potency in the field of tourism in Trabzon.

Keywords: Living place satisfaction, Impacts of tourism, Local people

TEŞEKKÜR

Trabzon halkının turizmin etkilerine yönelik yaşam yeri memnuniyeti üzerinden etkisine ilişkin olarak tezin oluşturulmasında büyük emekte bulunan, değerli bilgi ve tecrübesiyle bana ışık tutan her koşulda ve zorlukta yardımcı olan çok değerli ve kıymetli danışmanım Doç. Dr. Abdullah TARINÇ'a çok teşekkür ederim.

Ayrıca çalışma süresince bilgi ve birikimleriyle bana destek olan değerli hocalarım Doç. Dr. Özgür YAYLA'ya, Doç. Dr. Gözde Seval ERGÜN'e ve üzerimde emeği bulunan bütün hocalarıma çok teşekkür ederim.

Kenan KAHRAMAN

Antalya, 2024

GİRİŞ

Turizm endüstrisi dünyanın çeşitli yerlerinde sosyolojik, ekonomik, ulaşım ve iletişim faktörlerini bünyesinde barındırmakta; politik ve teknolojik gelişmelerin yarattığı yeni fırsatlar sayesinde hızla gelişmeye devam etmektedir. Daha önce ekonomik terimlerle anılmasına rağmen, turizm artık bölgesel, ulusal ve küresel boyutta sosyo-ekonomik kalkınma için bir araç olarak görülmektedir. Politik ve teknolojik gelişmelerin gücünden dolayı turizm artık kentlerden küçük çaplı yerleşim merkezlerine kadar uzanan her yerde görülebilmektedir.

Turizmin temelinde insan toplulukları yer almaktadır. Toplumun dünya görüşüne bu açıdan bakıldığında, diğer ülke vatandaşlarının anlayış ve görüşlerini etkileyen toplumsal bir olaydır. İnsanlar turizm faaliyetlerine katılmak için başka ülkelere seyahat ettiklerinde hem gittikleri ülkenin insanlarından hem de destinasyondaki yerel halktan etkilenmektedir.

Yerel halkın turizme olan temel ilgisine sadece ekonomik açıdan bakılmamaktadır. Ayrıca yerel halk üzerinde sosyo- kültürel ve çevresel açıdan pozitif ve negatif yönlü etkilerde görülmektedir. Dolayısıyla turizmin yerel halk üzerindeki etkisi gelir getirenler ve para birimleri gibi ekonomik konuların yanı sıra ekonomik olmayan özelliklerinin de sosyo-kültürel yapıyı etkilemesi açısından dikkate alınması önemlidir (Turan, 2018).

Turizm literatüründe, yerel halkın turizm gelişimi ve turizmin etkileri hakkındaki tutumlarını belirlemeye yönelik birçok çalışma yapılmıştır (Ataman, 2019; Avcıkurt, 2007; Snaith ve Haley, 1999). Bütün bu çalışmaların sonuçlarına bakıldığında bir kısmı birbirini desteklerken diğer bir kısmı da birbiriyle çelişmektedir. Yerel halkın turizme karşı tutumunu dikkate alarak genel araştırmalardan ortaya çıkabilecek bazı ortak bulgular, bu konunun anlaşılmasına ve değerlendirilmesine rehberlik etmektedir. Bazı araştırmacılara göre turizmin gelişmesi normal bir seviyedeysen, yerel halk turizmin toplum için faydalı olduğunu düşünmektedir. Turizmin gelişmesinde gelişmiş ülkelerin payı çok önemlidir. Şehir hayatından sıkılan insanlar, sosyal ihtiyaçlarını gidermek, dinlenmek için farklı ortamlar veya eğlence alanları aramaktadır.

Destinasyonda turizm gelişiminin temel maksadı, bölgeden sağlanılan katkıları yüksek seviyede tutmak bununla birlikte bölgedeki maliyetleri ve negatif yöndeki etkileri en aza düşürmek amaçlanmaktadır. Bu durumda turizmin olumlu etkileri, insanların yaşam kalitesinin yükseltilmesi, yerel halkın turizmi desteklemesine ve olumlu algılar oluşturmaya sebep olurken, olumsuz etkileriye turizmin gelişmesinden memnuniyetsizliğe yol açmaktadır. Turizmin sürdürülebilir gelişimi için yerel halkın desteği gerekli olduğundan,

turizmle ilgili uygulamalarda bu faaliyetlerin insanların yaşam kalitelerini nasıl etkilediği göz önünde bulundurulmaktadır (Türker, Selçuk ve Özyıldırım,2016).

Bu tez yedi bölümden oluşmaktadır. Giriş, kavramsal çerçeve ve literatür taraması, yöntem, bulgular ve sonuç kısımları tez içerisinde yer almaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde; turizm kavramı, gelişimi, özellikleri, arz-talep yapısı ve alternatif turizm çeşitleri hakkında bilgi verilecektir. İkinci bölümde öncelikle araştırmanın özünü oluşturan turizmin etkileri incelenecektir. Bu kısımda turizmin etkileri kavramı, turizmde sosyal, ekonomik, çevresel ve kültürel etkiler ile ilgili literatür taraması yer almaktadır. Araştırmanın üçüncü bölümde, yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti yer almaktadır. Dördüncü bölümünde Turizmin Etkileri ve Yerel Halkın Yaşam Yeri Memnuniyetine Etkisi ile ilgili literatür taraması yer almaktadır. Beşinci bölümünde araştırma yöntemine ilişkin araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, veri toplama süreci sunulmaktadır. Araştırmanın amacı, hipotezleri, varsayımları ve sınırlılıkları da yer almaktadır. Altıncı bölümünde araştırmanın bulguları ve verilerin analizleri sunulmaktadır. Araştırmanın son bölümünde ise araştırmaya katılan insanların turizm etkilerinin yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti üzerine yönelik araştırma sonuçları ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM, TURİZM GELİŞİMİ, ÖZELLİKLERİ VE ÇEŞİTLERİ

1.1. Turizm Kavramı

Turizm kelimesi, birden fazla kaynaktan gitmek, gelmek ve gezmek anlamına gelen Latince "tornus" sözcüğünü ifade eden zamana sahip olduğuna inanılmaktadır. Kavram olarak çok farklı açılardan incelenebilecek olan turizm, iş veya gezi amacıyla evlerinden ayrılan kişilerin yaptıkları bir faaliyettir. Tarihsel geçmişine bakıldığında turizm değişim geçirmiş, milyonlarca insanı ilgilendiren sosyo-ekonomik bir faaliyet veya olay olup ticari ve sosyolojik boyutu vardır.

Bireyler var oldukları günden bu zamana türlü sebeplerle seyahat etmişlerdir. Bundan dolayı turistik bir faaliyet olarak başlayan turizmin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Dünya Turizm Örgütü tanımında ise turizm, kişilerin normal çevreleri dışında bireysel, ticari ya da mesleki hedeflerle ülke ya da yerlere hareketini içeren sosyo-kültürel ve ekonomik bir olgudur (UNWTO, 2019).

Turizmin içerisinde yer alan birtakım konularla etkileşim halinde olması ve oldukça fazla yapıyı içerisinde barındırması nedeniyle turizmin tanımı için birden fazla farklı tanım yapılmaktadır. Böyle olmasının ana sebebi turizmin öznesinin birey olması ve sosyo-ekonomik, siyasi ve psikolojik gibi farklı unsurların bir arada olmasıdır.

Hermann Von Schullar, kişilerin diğer bir ülke veya bir yerden gelip orada belirli bir süre kaldıkları zaman ortaya çıkan, çoğunlukla ekonomik yönleriyle ilgili faaliyetler bütünü olarak turizmi açıklamıştır. Bu tanım turizm olgusunun sosyo-ekonomik yönünü vurgulamaktadır (Ay, 2014).

Genel olarak turizm, insanları farklı hobiler peşinde koşturmak, farklı yerleri ziyaret etmeye ve farklı zevkler tatmaya yöneltmektedir. Dolayısıyla turizm gezmek, eğlenmek, yeni yerler görmek, yeni yerler tanımak ve boş zamanları değerlendirmek demektir.

1.2. Turizm Gelişimi

Gelişim temelde bir değişim sürecidir ve birçok farklı şekilde açıklanabilmektedir. Gelişim, hayatın her alanında ilerleme gösteren bir faaliyetler bütünüdür. Bu nedenle kalkınma stratejilerinde yoksulluğu, işsizliği ve eşitsizliği azaltmaya yönelik girişimler hedeflenmektedir. Topluluk, öncelikle kalkınmanın ekonomik sonuçlarını görmektedir. Ekonomik kalkınma kavramının yanı sıra, yerel halk daha çeşitli alanlarda gelişmeyi beklemektedir.

Turizm istikrarlı bir şekilde ekonomik yönden ilerleme gösteren sektörlerden biri olmasında kültürel, doğal ve çevresel kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Bunları ekonomik katkı olarak kullanan bir endüstri olarak doğmaktadır. Ayrıca yeni iş imkanları, gelir, ek gelir vergisi, döviz katkısı kaynağı olan turizmin gelişmesi toplumun altyapısını güçlendirmekte, diğer ekonomileri etkilemektedir. Toplumsal davranış kalıplarında değişikliklere neden olan ve toplumsal bir olay olan turizmde sosyo-kültürel bir yapıya sahip farklı toplumları etkileyerek birbirleri ile ilişki kurulmasını sağlamaktadır. Toplumların değişik âdet ve kültür yapıları arasında da iletişimi harekete geçiren bir toplumsal yapı ve ahlaki anlayıştır. (Güneş, 2014).

Turizm gelişiminin temel tanımı, ülkede turizmi artıran, geliştiren ve teşvik eden stratejiler ve planlar vardır. Turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinde turizmin gelişimin payı yerel halkın yararına olacak şekilde değiştirilerek yaşam kalitesini yükseltmeye çalışmak gerekir. Turizmin gelişiminin sürdürülebilir ve başarılı olması için yerel halkın desteği çok önemlidir.

Turizm sektörü hızla gelişmekte, medeniyetler geliştikçe toplumların refah seviyesi yükselmekte, ulaşım seçenekleri çeşitlenmekte, insanların boş zaman ve gelir düzeyi artmakta, teknolojinin gelişmesiyle birlikte dünya çapında satış tutundurma faaliyetleri hızlanmaktadır. Turizm sektörü ülkelerin ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel açılardan kalkınmasında en önemli faktör olmuştur (Çolak, 2017).

Turizm endüstrisinin gelişmesi, yatırım odaklı alanlar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Özetle bölgede turizmin gelişmesinin sağlayacağı faydaları şu şekilde sıralanabilmektedir (Gökçe, 2016).

- Turizmden doğan yeni meslekler ve iş alanları sağlar.
- Turizm gelişimi iç turizm yatırımını teşvik edebilir.
- Yeni ticari ve turistik gelişim alanlarından kaynaklanan yatırımlardan elde edilen gelir artışı, yerel sakinlerin yaşam standartlarında bir iyileşme sağlamaktadır.
- Yerel vergi gelirleri turizm ile sağlanabilir.
- Turizm endüstrisindeki çalışanlar, bilgisayar gibi yeni teknolojileri kullanma konusunda yeni beceriler kazanmaktadır.
- Turizm, bölgede su, atık yönetimi, elektrik, telekomünikasyon ve ulaşım gibi yeterli altyapının yatırımların etkisiyle geliştirilmesini öngörmektedir.
- Turizm gelişim alanlarında nüfus artışından kaynaklı olarak el sanatları, balıkçılık ve tarım gibi yeni pazar arayışları ortaya çıkmaktadır.

- Turizm, yerel halka ve turistlere yönelik katkı sağlayabilecek gelişmiş ve yenilenmiş satış yerleri (mağazalar ya da perakende satış noktaları), eğlence ve yerel kültürü yansıtan tesislerin (parklar, kültür ve eğlence merkezleri) gelişimini teşvik etmektedir.
- Turizmin etkisi herhangi bir bölgenin çevre kalitesini iyileştirebilmektedir.
- Turizm; yerel hazineler olarak kabul edilen doğal alanların, el sanatlarının, tarihi ve arkeolojik alanların ve çeşitli geleneklerin korunmasını ve geliştirilmesini teşvik edebilmekte ve destekleyebilmektedir.
- Yakın çevreden ve kültürel-tarihi mirastan gelen turistlerin ortamı sevdiklerini ya da geziden zevk aldıklarını gören yerel halkın kültürel kimliklerini benimsemelerinde ve çevreye olan duyarlılıklarında önemli bir gelişme göstermektedir.

Yukarıda bahsedildiği üzere açıklamalardan, turizm endüstrisinin gelişiminin bazı önemli sonuçları olduğu açıktır. Bu etkiler genel olarak turistik etkinliklerin yapıldığı bölgede yerel halka işaret etmektedir. Bundan dolayı tursitik bölgede gelişimin sağlanmasında bölgede hayatını devam ettiren yerel halk en önemli faktördür. Kısaca sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel etkiler turizmin gelişmesiyle beraber ortaya çıkmıştır (Gökçe, 2016).

1.3. Turizm Özellikleri

Turizm bugünkü gelişmişlik düzeyine gelebilmesi sanayi devrimi ile hızlanmış ve bu dönemden sonra modern turizmin doğuşuna yol açan unsurlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Zamanla, sanayi devrimine bağlı olarak artan boş zaman, teknolojiadaki yenilikler, daha uzun hayat beklentisi,seyahat etme özgürlüğü,sosyal güvence, şehir yapılanması ve nüfus yoğunluğu gibi tüm bu sosyal faktörlerin etkisi olmuştur (Hayta, 2008).

Turizmin özellikleri günümüze kadar çeşitli aşamalardan geçmiş olsa da turizmi anlamak için turizmin özelliklerinin iyi anlaşılması gerekmektedir.

Turizmin beş belirgin özelliği vardır. Birincisi, turizm olaylar ve ilişkilerdir. İkincisi, turizm dinamik kısım (seyahat) ve statik kısım (konaklama) olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Üçüncüsü, söz konusu seyahat işletmeleri dışında gerçekleşmektedir . Dördüncüsü, seyahat süresinin geçici olması ve birkaç gün, hafta veya ay ile sınırlı olmasıdır. Son olarak gezinin amacının para kazanmak, maaşlı bir iş ya da işçi olmak gibi maddi sebeplerle ilgili olmaması gerekmektedir (Çeken, 2014).

Turizmin genel özellikleri de şu şekilde sıralanmaktadır (Hazar,2010):

- Merak, dinlenme-eğlence, yeni yerler keşfetmek, tarihi ve kültürel değerleri görmek ve tanımak, tabiat güzelliklerini görmek, spor müsabakalarını yerinde izlemek, kongreler ve fuarlar ,din, iş gezileri, sağlık, inançlar, akraba ve arkadaş ziyaretleri, alışveriş gibi çeşitli sebeplerle turizm gerçekleşmektedir.
- Kişilerin en az 24 saat süreli yurt dışında veya yurt içinde geçici olarak gerçekleştirdikleri seyahatlerdir. Bu da destinasyonda kişilerin en az bir gece geçici konaklamasını gerektirmektedir.
- Genel olarak boş zaman aktivitelerinin değerlendirilmesiyle ilgili bir durumdur.
- İnsanlar seyahat ederken ihtiyaçlarını karşılamak için turizm ürün ve hizmet talebinde bulunmaktadırlar. Böylece insanlar için turizm, turist yoğunluğu olan bölge veya ülkelerde ekonomik anlamda iyi bir seviyede gelir katkısı sağlamaktadır.
- Turizm, turistik bölgede yaşayan halk üzerindeki psikolojik durumu, ekonomik etkiyi, politik ve sosyolojik düzeyi etkileyen süreçleri ifade etmektedir.
- Kişiyi ruhsal ve fizyolojik yönden güçlendiren ya da yenileyen özelliklere sahip turizmdir.
- Tek başına da yapılabilen bir aktivite olarak görünse de ilk bakışta, kitlesel bir boyuta doğru dönüşmüştür.
- Turizm emek yoğun bir sektör olduğu için turizm sektörü çok çeşitli iş olanakları sunmaktadır.
- Birden fazla turizm çeşidi vardır. Spor, inanç, kongre, macera, hüzün gibi turizm çeşitleri bunlardan birkaçıdır. Bireylerin turizme katılım tercihleri farklı olduğu için turizm ürünlerin tercihlere göre birleştirilmesi gerekmektedir.
- Sosyoloji, tarih, coğrafya, ekonomi, biyoloji, hukuk, psikoloji ve işletme gibi birçok disiplinle de turizm ilişkilidir.

Turizmin bir diğer özelliği de mevsimsel olma eğiliminde olmasıdır. İnsanlar mevsimsel olarak bölgeleri yaz aylarında, kış aylarında, ilkbahar ve sonbahar gibi daha sakin zamanlarda da tercih edilebilmektedir (Hazar, 2007).

1.4. Turizm Arz ve Talep Yapısı

Turizm ürünü; çekicilik, fayda ve ulaşım kolaylığı gibi faktörleri bir bileşimi olarak ele alınan turizm arzı, ülkelerin turizm şirketleri aracılığıyla turistlere imkan olarak sunulan manevi ve maddi yönde verilen değerlerin genel adıdır. Başka bir tanımda ise turizm arzı, bir ülke, bölge veya yörenin turistlere satmak istediği turizm zenginliği havuzudur. Turizm, bütün

turistleri kapsayan talebi karşılamak için turizm hizmeti sunan şirketler ya da diğer kuruluşlar tarafından ekonomik amaçlarla verilen tüm hizmetleri içerisinde barındırmaktadır (Aydın ve Gencür, 2015). Günümüzde pek çok yeni turistik cazibe merkezi, yeni ürün ve yeni turizm arzı yaratmak için çaba sarf etmektedir. Bunun arka planında uluslararası turizm pazarında rekabet gücünün, ülkeye ne kadar sayıda turistin girdiğinin, pazar payının ve gelirin artırılması, turizmin ülkelere göre farklılaştırılması fikrini ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle, turist yoğunluğunun fazla yaşandığı ülkeler turizm hedefiyle mevcut dağıtım kaynaklarını analiz ederek turistin ve ülke yararına kullanılabilir hale getirilmesiyle ekonomik açıdan etki etmesi oldukça önemlidir (Emir, 2015).

Turizm talebi, boş zaman yaratan ve yeterli alım gücünü elinde bulunduran turizmin mal ve hizmetlerinden belli bir süre içinde çeşitli maksatlarla yararlanmak isteyen kişilerden meydana gelmektedir. Turizm talebi, turizm faaliyetlerine katılanların bir turistik bölgeye seyahat etme motivasyonudur (etkin talep). Ancak, zaman ve mali kısıtlamalar (potansiyel talep) nedeniyle isteklerini yerine getiremeyen ve uyarıdan sonra seyahat gerçekleştirebilen, fakat imkanlar doğrultusunda istenilen hakkında yeterince bilgiye sahip olmayanlar (koşullu talep) topluluğudur. Başka bir tanıma göre insanların seyahat ihtiyaçları turistik ürün ve hizmetleri satın almak isteyen, yeterli alım gücüne ve tanışmak için boş zamanı oluşan kişi olarak tanımlanmaktadır. Yukarıdaki tanımlara bakıldığında turizm talebinin üç önemli özelliği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, turizme yönelik ekonomik talebin teşvik edilmesi için gerekli koşullar şunlardır;

- Tüketim süresi belirli sınırlar içinde belirlenmektedir,
- Tüketime katılan kişinin belirli bir geliri ve boş zamanı vardır,
- Turizm ürün ve hizmetlerinin belirli bir pazar ortamında belirli bir fiyat üzerinden alıcılara ve turistlere sunulmasıdır.
- Tüketicinin mal ve hizmetleri kullanma isteğinin olmasıdır (Arslan, 2014).

1.5. Turizm Çeşitleri

Turizm yoğunluğunun yıl içerisinde bütün aylara yayılması, bundan kaynaklı döviz ödemelerinin veya turizm gelirlerinin artması, turizme yönelik yapılacak yatırımların daha etkin bir şekilde kullanılması gibi oluşan yansımaların neticesi turizm fırsatlarına yol açmaktadır (Uluslan ve Batman, 2010). Bu sebeple, alternatif bir turizm türü olarak nitelendirilen bir turizm türünün, büyük ölçüde devamlılık ilkelerine ve geliştirilmekte olan ürünün potansiyeline göre belirlenmektedir (Baytok, Pelit ve Soybalı, 2017).

1.5.1. İnanç Turizmi

Doğduğu ilk andan itibaren birey bir dine mensup olarak hayatını şekillendirmiştir. Fakat insanın ilk doğduğu andaki zamanın tarihine bakıldığında pek çok farklı din ve inanç grubuyla karşılaşılır (Avcı, 2011). Böylelikle toplumsal eylemler sırasında insanlar kutsal yerleri ziyaret etmektedir. Bu hareketlerin neticesinde alternatif turizm çeşidi olan inanç turizmi ortaya çıkmıştır (Güzel, 2010). Dini görevlerin yerine getirilmesi için önemli görülen yerlere en az bir defa veya bu amaçla kutsal sayılan yerlere yapılan ziyaretler inanç turizmidir (Doğan, 2022).

Tüm dinlerin liderleri, inananlara kutsal şehirleri, dini yerleri ve tapınakları ziyaret etmelerini emrederken, diğer bir yandan ekonomik bir hareket başlatmışlardır. Sonuç olarak, bu şehirlerin ve kutsal tapınakların yer aldığı ülkelerde ziyaretlerden devamlı olarak yararlanmıştır (Sargın, 2006). Dini inançlarını gerçekleştirmek için seyahat edenlerin sayısı her geçen gün artış göstermektedir. Bu sebeple din bireylerin var oluşundaki en önemli etkidir. Dini amaçlı tatilini gerçekleştirmek isteyenlerin turizme katkısına bakıldığında yoğunluğun etkisi turizm için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Dindar turistler ve yerel halk arasındaki bağlılıkta din oldukça hassas bir etkidir. Yerel halkın saygı çerçevesinde dindar turistlere yönelik tutumları dini nedenlerle seyahatlerini gerçekleştirecek olmalarında tercihlerini etkilemektedir (Usta, 2005).

1.5.2. Sağlık Turizmi

Sağlığı korumak amacıyla bir yerleşim yerinden başka bir yere hastalıklardan kurtulmak ve iyileşme sürecini hızlandırmak üzere yapılan seyahatlere sağlık turizmi denilmektedir. Turistik bölgede en az bir gün kalan bireyin sağlık turizmi kapsamında sağlanan imkanlardan yararlanması olarak da tanımlanmaktadır (Kantar ve Işık, 2014). Turizm açısından sağlığın doğru bir şekilde ifade edilmesi, uygun faaliyetin planlanması ve uygulanması durumunda ülkelerin eşsiz turizm olanaklarından çok önemli ekonomik faydalar elde edilmesi mümkündür. Aynı zamanda sağlık turizmi, toplam milli gelir miktarını artırmakta, insanların çeşitli sağlık sorunlarından kurtulmasına yardımcı olmakta, ülkenin iç ve dış turizmini canlandırmakta ve çeşitli katma değerler yaratmaktadır. Sağlık turizminin önemi direkt olarak insan sağlığına odaklanmasından kaynaklanmaktadır (Bulut ve Şengül, 2019).

Diğer bir tanıma göre sağlık veya medikal turizm, daha temiz bir çevre oluşturmak, alternatif tedavi yöntemlerini araştırmak veya şifalı su kaynaklarının bulundukları bölgeleri ziyaret etmek anlamına gelmektedir.

İnsan sağığına odaklanılmasında sağık turizminin önemi doğrudan etkilidir. İyileşmeyenlerin veya geç iyileşenlerin yaşadıkları yerin imkânları nedeniyle başka yerlerde şifa aramaları bir turizm çeşidi olan sağık turizmini oluşturmuştur.

Sağık turizminin yapısı dört mevsime tekabül ettiğinden, genellikle yaz aylarında mevsimsel kabul edilen turizm faaliyetlerinden farklılık göstermektedir. Sağık turizmi yaklaşımından hareketle, mevsimlerin özelliklerinden bağımsız turistik faaliyetler doğru bir şekilde tanımlanıp mevsimsellikten arındırılırsa ve yıl boyunca planlanıp uygulanırsa, eşsiz turizmden çok önemli ekonomik faydalar (gelir gibi) elde etmek mümkündür (Özkurt, 2007).

1.5.3. Kongre Turizmi

Kongre turizmi, belirli bir program dahilinde bilgi gerektiren bir konu üzerine meslekler hakkında bilgi alışverişinde bulunularak bir araya gelinen yerlerin dışında bir ya da birden fazla günle sınırlı olarak turizm şirketlerinin (konaklama) sunduğu ürün ve hizmetlerdir.

Bir başka tanıma göre ise kongre turizmi, bireylerin ortak sorunlarını birlikte tartışmak ve gerektiğinde geçici olarak herhangi bir yerde kalmak üzere, ikamet ettikleri yerden uzağı organize bir şekilde seyahat etmeleridir. Çevreyi görme, öğrenme, dinlenme, eğlenme isteklerinin bulunduğu bir etkinliktir (Dölalan, 2008).

Kongre tarihine bakıldığında, insanlığın var oluşundan bu yana toplantıların yapıldığı görülmektedir. Eski dönemlere ait kültürleri yansıtan kalıntılarda insanların bir araya geldiklerinde birbirleriyle sosyal olayları konuştukları bir ortak alanlarının olduğu arkeologlar tarafından rastlanmıştır. Bu rastlantı uygarlıkların bir coğrafyada kalabalıklaşmasına sebep olmaktadır. Belli coğrafik yerler gelişme gösterdikçe ticaretin ana noktası haline gelmektedir. Ancak kentler arası ticaret etkileşimini oluşturmak ya da önem arz eden konuları bir arada konuşmak isteyenlerin buluşma yeri olarak görülmektedir (Erdoğan, 2006).

Toplantı-kongre etkinliklerine katılan kişilerin farklı farklı yerlere gitme isteğı ile toplantı ve seyahat zamanlarının koordinasyonu sonucunda toplantı yapılmadan önce yada sonrasında seyahati gerçekleştirme isteğı kongre turizminin gelişmesinde etkili olan faktörlerdir. Bundan dolayı kongre turizmi her geçen gün önemini artırmaktadır. Bu doğrultuda tüm ülkelerde konferans merkezi ve toplantı odası inşaatlarında yatırım artışı olduğu, fuar ve sergi salonu gibi birimlerin birleştirilerek konferans merkezlerinin geliştirildiğı ve farklılaşmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir (Beyazkay, 2018).

1.5.4. Yayla Turizmi

Yayla; ekonomik alan olarak nispeten yüksek, yaz aylarında geçici olarak iskan edilen, yaz mevsiminde hayvanların ahırlarda beslendiği ve bir miktar çiftçilik yapılan yer anlamına gelmektedir. Yaylalarda temel ekonomik sektör hayvancılık olmakla birlikte kısmen de olsa tarımsal faaliyetlerle uğraşmak da mümkündür. Göçebe hayvancılık ise; havaların ısınmasıyla birlikte yazın yaylalara çıkılarak hayvancılık, çiftçilik gibi soğuk hava ve kış yaklaştığında insanların kalıcı ikametgahlarına döndüğü bir olaydır.

Tarihsel süreçte Türkiye'de ve dünyada meydana gelen sosyal ve ekonomik değişimler göçmen kültürünü güçlü bir şekilde etkilemiş, yaylalarda turizm ve boş zaman dengelenmiş ve önemi artmıştır (Akyol ve Çalık, 2022).

Yayla turizmi; klasik deniz-güneş-kum üçlüsüne dayalı kitle turizminden farklı özelliklere sahip şehirden uzak yüksek kesimlerde yapılan alternatif bir turizm çeşididir. İnsanların aşırı sıcak yaz aylarında yaşadıkları yerlerinden taşınarak yaylalara gidilmesi ve tüm ihtiyaçlarının oradan karşılanması yaylalarda turizm hareketini yaratan bir olaydır.

Bireylere stresli alanlardan çıkıp doğal ortamda rahatlama ile dinlenme fırsatı veren yayla turizminin özellikleri şu şekildedir (Bilici ve Işık, 2018).

- Yayla turizmi, insanların çalışma ortamının stresi, şirketlerin koyduğu davranış kuralları ve öne çıkma arzusu nedeniyle doğa ile kaynaşmasını, farklı iklim koşullarında yaşamasını ve doğal beslenme ihtiyacını gidermesini sağlayan bir turizm şeklidir.
- Yayla turizmi ile uğraşanların seyahat süresi sahil turizmi ile uğraşan turistlere göre daha uzundur.
- Yayla turizmine katılan turistlerin kesin seyahat planları yoktur. Bunun yerine, uzun sürelere yayılan pasif faaliyetlerle ilgilidir.
- Kıyı turizminden farklı olarak deniz seviyesinden yüksek alanlarda yapılan turizmdir.
- Geleneksel kırsal çevrelerin mimari özelliklerini yansıtan konutlar, kırsal turizm bölgelerinde genellikle bölgenin özelliklerine uygundur (Akgöz, 2023).

Yerel alanlarda turizm aynı zamanda bölgeye özgü konaklamayı da gerektirmektedir. Yayla turizminde mevsimlik konaklama imkanı sunan evler yerel konaklama yeri olarak kullanılmaktadır. Yayla evleri, yerel bölgesel malzemelerden inşa edilmiş ve kısa süreli yaşama uygun ve sadece barınma ihtiyacını karşılayan, tek odaya bölünmüş dairelerden oluşmaktadır. Yayla evlerin sadeliği ve fonksiyonelliği ile öne çıksa da yerel bir kimlikle kırsal yerleşim ile bütünlük içindedir. Yayla evlerinin yöre halkı tarafından bakımının

yapılması, sürekli değişen gruplarda turizme olan talebin yüksek olması ve yayla evlerinin uygunluğu; büyük turizm merkezlerindeki gibi tesisler gerektirmese de bölge sakinleri için de bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Yaylacılığın parasal getirisinin yanı sıra sosyal bir etkisi de vardır. Göç transferi, sosyal bağlamda şehirlerde yaşayanlar yazın sıcak zamanlarda serin yerlerde konaklamak ve dinlenmek için yaylalara çıkmaktadırlar. Bu tür göç faaliyetine rekreasyon etkinliği denilmektedir (Akgöz, 2023).

İnsanların bulundukları yerden başka yerlere yönelmesinden kaynaklanan faaliyetler bütünü olarak değerlendirilen turizm, büyük ölçüde bölgesel farklılıklardan kaynaklanan bir durumdur. Bölgesel özelliklerle yakından ilişkili olan turizm, diğer tüm ekonomik ve sosyal faaliyetler gibi coğrafi peyzaj üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle gelir seviyesinde yüksek seviyelere ulaşan ülkeler için önemli bir kazanç olan turizm, yerel kalkınmadaki eşitsizliklerin giderilmesinde de önemli bir rol oynayabilmektedir. Turizmin oluşturduğu ekonomik kazanç etkisi, turistik bölgelerin yoğun bir şekilde turizm hedefleri doğrultusunda işleyişini sürdürmesine zemin hazırlamıştır.

1.5.5. Gastronomi Turizmi

İnsan varoluşunun başlangıcından beri yeme içme, bireyin temel ihtiyaç ve zevkleri olarak tanımlanmış ve medeniyetin oluşumundan siyasete ve ekonomiye kadar hayatın her anında önemli bir rol oynamıştır. Öte yandan, yemek ve içmek yeri doldurulamaz bir sembol haline gelmiştir. Gastronomi ise insan sağlığı ve gıdanın tüm yönleri hakkında kapsamlı bilgi olarak tanımlanmaktadır. Gastronominin genel tanımına bakıldığında, modern gastronominin çeşitlilik göstermesi dikkat çekicidir (Akgöz, 2023).

Yaygın olarak kullanılan bir diğer tanım ise gastronominin sadece yemeğin hazırlanması değildir. Aynı zamanda yemeğin kimin tarafından ne zaman yapıldığı ve bitirildiği, hangi zamanda sorularına da cevap oluşturan bir olgudur. Bir başka öne çıkan tanıma göre; gastronomi, yiyecek ve içeceklerin tarihsel bir süreç içinde bütüncül olarak ifade edilmesini, gerçekleştirilmesini ve çağdaş gelişimini içeren bilimsel ve sanatsal bir bakış açısını destekleyen bir disiplindir (Ercan ve Katlav, 2021).

Tarih boyunca yemek pişirme, davet alma ve verme, sosyalleşmenin bir parçası olduğu kadar bir kutlama aracı olarak da mutfak kültüründe görülmektedir. Bu bağlamda yemeğin üreticileri zanaatlarıyla gurur duyarak halkın damaklarında hoş bir tat bırakırken, davetliler de misafirlerinin ihtişamını, zenginliğini ve varlığını göstermekten gurur duymuşlardır.

Ülkemizin mutfak kültürüne örnek olarak göçlerin artması ile yeni nitelikler kazanan Türk mutfağı, Osmanlı döneminde coğrafi bölgedeki çeşitli mutfak kültürlerinden de etkilenmiştir. Bu etki zengin bir mutfak kültürünü oluşturmuştur. Geçmişte farklı toplumlarla etkileşim içinde olmuş Türkler hayatlarını göçebe bir kültür üzerinden sürdürmüştür. Akdeniz, Arap, İran ve Avrupa mutfağının etkisiyle kendilerine has mutfak kültürlerini bu sayede genişletmişlerdir. Orta Asya tarihini ve Cumhuriyet dönemini kapsayan diğer bir yandan Beylikleri, Osmanlıyı ve Selçuklu dönemi mutfakları da dahil olmak üzere Türk mutfağı birçok tarihsel dönemden geçmiştir (Pir, 2020).

Yemek kültürü, toplulukların âdetleri, mutluluk düzeyleri ve sosyo-kültürel düzeyleri kapsayan faktörlerle doğrudan ilişkili farklı aşamalardan geçmiştir. Toplulukların yaşadıkları yerleri belirleme mücadeleleri ve göç nedeniyle yaşanan değişim ve geçişler de yemek kültürünü belirleyen önemli bir faktör olmuştur.

Yörenin yemek kültürü bölgenin özgünlüğünü ve kimliğini ortaya koymaktadır. Farklı tatlar denemek, farklı kültürlere özgü yiyecek ve içecekleri tatmak isteyenlerin yaptığı geziler gastronomi turizmi kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu terim, yemeklerin tüketimi, hazırlanması, sunumu ve mutfak kültürü, yemek sistemi ve yemek tarzını ifade etmektedir. Başka bir deyişle, unutulmaz ve eşsiz yeme-içme deneyimleri için fırsat sunan ve turizm motivasyonunu destekleyen bir turizm şeklidir. Yiyecek veya içeceklerin tadına bakmak çeşitli destinasyonları, festivalleri ve restoranları ziyaret etmek olarak da tanımlanan gastronomi turizmi, günümüzde oldukça ilgi gören bir turizm türüdür.

1.5.6. Termal Turizm

Termal turizm tanımından önce nereden ve ne maksatla kullanıldığının bilinmesi gerekmektedir. Isı kelimesi Latince "termos" kelimesinden gelmektedir. Termo kelimesi sıcak anlamında kullanılmaktadır. Roma döneminde insanların gittiği hamam, daha sonra su çekilen yer anlamına gelmektedir (Dereli ve Temizkan, 2019).

Günümüzde yaşam tarzı farklılıkları ile birlikte insanların yaşam koşulları ve stres seviyeleri artmaktadır. Kalabalık, büyük binalar, gürültü ve çevre kirliliği ile mücadele eden insanlar yaşadıkları stresten kurtulmak ya da formda kalmak için termal turizme yönelmektedir. Termal turizm tedavi olarak hastalara rahat yaşama imkânı sunarken, sağlıklı insanlar da sağlıklarını koruma ve stresten arınma imkânı bulmaktadır.

Son zamanlarda tıbbın çok ilerlemesiyle yeni ilaçlar keşfedilmiştir. Bilimsel tedaviler daha etkili hale gelmiştir. Eski çağlardan beri insanoğluna faydalı olan termal su ve kür yöntemiyle tedaviler günümüzde tıbbi tedavilerde geniş yer tutmaktadır. Çünkü termal su ve

kür, belirli hastalıkları tedavi etmek, kronik ağrıları iyileştirmek ve sağlıklı bir yaşam tarzını yeniden sağlamak için en iyi tedaviyi insanlara termal turizm ile sunmaktadır.

1.5.7. Spor Turizmi

Spor ve turizm, milli gelir kaynağı olarak önemli bir strateji haline gelmiştir. Turizm ürününü ve birçok spor dalını bünyesinde barındıran bir sektördür. Spor etkinlikleri sayesinde ekonomik kalkınma gerçekleşmiştir. Küresel anlamda iki önemli sektör haline gelen spor ve turizm, kendi kendine gelişip büyümekte, her iki sektörün ortak çıkarları da gelişip büyümektedir.

Yaşam standardı arttıkça insanlar boş zamanlarını alternatif aktivitelerle değerlendirmeye çalışmaktadır. Bu bakımdan spor faaliyetlerinin de turizm faaliyetleri kapsamına girdiği söylenmektedir. Spor turizmi kapsamında etkinliklere katılmak ya da seyretmek maksadıyla gerçekleştirilen seyahatlerde kişilerde meydana gelen tecrübeyle evinin dışında spor etkinliklerine katılmak veya izlemek için yaptığı, ticari olmayan bir gezi olarak tanımlanmaktadır (Bhola-Paul, 2015).

1.5.8. Kuş Gözlemciliği

Kuş gözlemciliği; kuşları organik ömür alanlarına zarar vermeden ve rahatsız etmeden, kuşların organik yaşantılarını, seslerini, uçuşlarını takip edebilmektir. Dünyada ve bizim ülkemizde kuş gözlemciliği mevzusunda süratli gelişmeler yaşanmaktadır. Türkiye, mühim bir kuş gözlemleme merkezidir. Bunun en mühim nedeni sazlık ve sulak alanlara haiz olmasıdır. Türkiye bununla birlikte kuşların mevsimlik göç yolları üstünde olması sebebiyle kuş çeşitliliği mevzusunda fazlaca zengindir. Avrupa'da bulunan kuş çeşidinin hepsi kadar Türkiye, kuş çeşitliliğine sahiptir (Pekçetinöz, 2006).

1.5.9. Hüzün Turizmi

Ölüm ve hüzün şeklinde kavramlar genelde siyah renk ile anlatılmaktadır. Bu konum siyah ölümü, tersi olan beyaz ise hayatı temsil etmiş olduğu benzer biçimde yorumlanmaktadır. Siyah ve siyahın öteki tonları olan gri tonları; acı, ölü ve üzüntü şeklinde kavramları anlatmak için kullanılmaktadır. Doğu kültürlerinde kefen renginin beyaz olmasından hareketle beyazın yas rengi olması laf konusudur. Buna ayrıca siyah ve tonları da matem ve şeytan simgesi olarak kullanılmaktadır. Ölüm kaynaklı gezilerle alakalı araştırmalar icra eden batılı araştırmacılar, ölüm teriminin siyah ve tonları ile alakalı olmasından dolayı bu geziler için “siyah noktalar turizmi” veya “Dark turizm” şeklinde kavramları da kullanmışlardır (Kanbur, 2021).

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZMİN ETKİLERİ

2.1. Turizmin Etkileri

Bölgede turizmin gelişmesi, bölgede yaşayan bireyleri etkilediğini göstermektedir. Bu durum turizmin gelişmesi açısından bölgeye olan ilginin artmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla bir bölgede yoğunluk varsa bu durum o bölgenin yerel halkını da etkilemektedir (Ay, 2014). Bu etkiler hem olumlu hem de olumsuz olabilmektedir. Turizm alanının fiziksel etkisiyle birlikte sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel etkileri de yer almaktadır (Baştan ve Alkaya, 2021).

2.2. Turizmin Sosyal Etkiler

Bireylerin hayatında turizm etken bir unsur işleyişi olarak kabul edilse de bireylerin ortak yaşamının belli bir kısmında yer alan sosyal bir etken olarak da değerlendirilmektedir. Bu sebeple gezi ve konaklamalarda oluşturulan ilişkiler neticesinde çeşitli eğitim, sosyo-kültürel yapıya sahip toplumların etkileşimi, zamanla bilgi, gelenek, görenek ve kültürel yapılarda değişikliklere yol açmaktadır.

Sosyal etkiler kavramı içerisinde toplumsal yapıdan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen insan grupları arasındaki iletişim bağının artmasında dil faktörü etkili olmuştur (Civelek, 2010).

Dil, insanlar arasındaki iletişimin temel aracıdır. Dil, evrensel olarak tanınan bir dizi yapısal semboldür. Sosyal psikoloji, dil aracılığıyla, her türlü bireysel ilişkilerde sözsüz iletişimin gerçekleşmediği kabul edilmektedir. Turizm faaliyetlerine katılarak ülkeden ayrılan turistlerin, turistik destinasyonun yerel sakinleriyle farklı diller konuştuğu göz önüne alındığında, turistlerle yerel halk arasındaki iletişimde en büyük rolü sözsüz iletişim oynamaktadır. Sözsüz iletişimde dil olmadan ya da iletişim çeşitlerine bağlı kalınarak kurulan bir dil denilmektedir. Sözsüz iletişim içerisinde sözlü iletişimi barındıran, bireyin asıl duygu ve düşüncelerine bağlı olarak mesajlar ileten yüz ifadeleri ile el, kol hareketlerinden oluşmaktadır. Bireyler dinlenmek, bedensel ve zihinsel olarak gençleşmek, eğlenmek, yaşadığı ortamdan bir an olsun uzaklaşmak, doğaya yakın olmak, farklı insanlar ve kültürler öğrenmek istemektedir. Turizm faaliyetlerine çeşitli sebeplerle katılmaktadırlar. Bu süre zarfında günlük hayatta olduğundan daha rahat hareket etmektedirler. Burada konfor, formalitelerden vazgeçip, turist zihniyetini benimsemek anlamına gelmektedir. Tatil zamanlarında insanlar iş stresinden kurtulmak için rahat ve özgür hareket ederek günlük

yaşamda yapılamayan şekillerde davranışlar sergilemektedirler. Çünkü insanlar turizmi çevreden ve günlük yaşamdan bir kaçış olarak görmektedir. Bu davranışa turist davranışı adını vermektedir. Turist davranışı iç ve dış uyaranlar tarafından yönlendirilmektedir. İletişimciler, etkili bir uyaranın türü ve şiddeti, bireyin bireysel yetenekleri ve motivasyonları, o anda bulundukları zaman ve mekânın uygunluğu konusunda bilgilendirilmektedir. Uyarandan etkilendiklerinde çeşitli şekillerde davranmaktadırlar. Şu başlıklar çerçevesinde turizmin sosyal yapı üzerine etkileri gösterilmektedir.

1. Birey Üzerindeki Etkileri
2. Aile Üzerinde Etkiler
3. Toplum Üzerine Etkiler
4. Sosyal Sınıflar Üzerine Etkiler
5. Demografik Etkileri
6. Hayat Standartlarına Etkileri
7. Eğitim Üzerine Etkileri

2.2.1. Birey Üzerindeki Etkileri

Turizm enternasyonal ve yerel kültür etkileşimini beraberinde getirmektedir. İnsanların bu şekilde özgürce düşünmeyi geliştirmelerini sağlamaktadır. Ayrıca insanlara günlük hayatta deneyimlerini uluslararası bölgelerde yaşama fırsatı vermekte ve insanların deneyimlerini evrensel değerlerle karşılaştırarak geliştirmelerine yardımcı olmaktadır (Baltacı,2011).

Özellikle kişi bulunduğu yerin dışına seyahatini gerçekleştirdiğinde yalnızca bölgesel olarak değil aynı zamanda, sosyo-kültürel ve bireysel olarak da bilmediği bir çevreye maruz kalmaktadır. Bundan dolayı yolculuğun bütünüyle mutlu ve teşvik edici olması için ele alınması gereken birkaç konu vardır. Turistler boş zaman değerlendirmelerini ve para harcamalarını kendi yaşadıkları yerden tamamen farklı şekillerde değerlendirmek zorunda kalmaktadır. Ayrıyeten sosyal ilişki ve iletişimlerin etkisiyle hizmet, yemek ve diğer ihtiyaçlara yönlendirmeleri gerekmektedir (Özdemir, 1992).

2.2.2. Aile Üzerinde Etkiler

Boş zamanları genellikle turistik yerlerde ev sahibi olarak yaşayan yerel aileler tarafından geçirilmektedir. Yıl içerisinde iş, eğitim gibi sebeplerle birbirleriyle pek ilgilenemeyen aile üyelerinin tatile çıkması ve kısa süreli buluşması aile bağıını güçlendirmektedir (Avcıkurt, 2007).

2.2.3. Toplum Üzerine Etkiler

Turizmde insanların diğer insanlara ilişkin algı ve değerlendirmeleri kısmında mutena bir etkisi vardır. Gelir düzeyi ve yaşam kalitesi yüksek olan ülkelerde devlet politikası, vatandaşların ülkelerinin diğer bölgelerine ilişkin bilgisi ve anavatanlarına olan takdiri duygusal farkındalığı geliştirmenin bir yolu olan gezmek ve görmek başka ülkelere gitmek için alternatif oluşturmaktadır (Gürkan, 1996).

Misafirlerin ülkede konaklaması yöre halkının yaşam biçimini etkilemektedir. Ziyaretçilerin ev sahibi ülke vatandaşlarıyla davranışları ve kişisel ilişkileri genellikle yerel halkın yaşam tarzını ve tutumlarını etkilemektedir (Gürkan, 1996).

2.2.4. Sosyal Sınıflar Üzerine Etkiler

Her ne kadar turizmden tüm sınıflar yararlansa da turizmin gelişimiyle birlikte oluşacak planlar yer aldığında sosyal sınıflar kendi aralarındaki farklılıkları ve dengesizlikleri güçlendirebilmektedir. Harika oteller ve turistik hizmetler bu fırsatlardan yararlanırken toplumun diğer kesimleri bu fırsatlardan yararlanamamaktadır. Bu durum toplumsal bölünmeleri artırmaktadır (Doğan, 2004).

2.2.5. Demografik Etkileri

Nüfus eğilimleri toplumların sosyal, ekonomik ve politik yapıları üzerinde büyük etkiye sahiptir. Nüfus gelişimine göre toplumların doğum, ölüm ve göç dinamikleri oluşturulmaktadır. Bu dinamik nüfus artışı, yaş yapısı ve coğrafi dağılım açısından oldukça etkili olmaktadır. Teknolojik gelişmenin bir neticesi olarak bireylerin başka yerlerden aldıkları bilgilerin hızı her zamankinden daha yüksek bir hıza ulaşmaktadır. Bu nedenle iç ve dış göç önemli ölçüde artmaktadır (Çolak, 2020).

Sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan kentleşme süreciyle insanların kentlere olan ilgisi artmaktadır. Bu ilginin pek çok nedeni olsa da temel neden yüksek ekonomik yaşam standartlarıdır. Turizmin gelişmesiyle birlikte artan nüfus üzerindeki bir diğer etki ise turizmin kentleşmesidir. Hızlı ekonomik gelişme, büyüme ve turistik bölgelerin işgücü yapısının değişmesiyle beraber şehirlerin sosyo-kültürel yapısında da önemli farklılıklar meydana gelmektedir (Çolak, 2020).

2.2.6. Hayat Standartlarına Etkileri

Turizmin yaşam standartları üzerindeki temel etkisi ekonomik etkilerdir. Turizmin geliştiği alan ve bölgelerde yeni iş fırsatları yaratılmaktadır. Turizm, ülkede yeni iş fırsatları yaratarak bölgeler arasındaki gelir dağılımını olumlu yönde etkilemekte ve bölgeler arasında

denge oluşturmaktadır. Ülkenin az gelişmiş bölgelerinde turizm yatırımlarının hızlanması durumunda, bu yatırımların bölgede yaratacağı yeni iş olanakları, çalışanların gelirlerini artıracak ve bölgedeki gelir dağılımına olumlu etki yapmaktadır (Baltacı, 2011).

Turizmin yaşam standartları üzerindeki bir diğer etkisi ise kültürel etkisidir. Turizm, kültürel düzeyde toplumların yepyeni ihtiyaçlarını belirlemekte, bölgeye gelen turistlerin hayat tarzları onları izleyen insanlar aracılığıyla benimsenmekte, bunun neticesinde de yerel halk orta sınıf turistlerin seviyesine yakın bir yaşam tarzı ve yaşamı benimsemektedir (Avcıkurt, 2007).

2.2.7. Eğitim Üzerine Etkileri

Turizm sektöründe deneyimli personelin yetiştirilmesi önemlidir. Bundan dolayı turizm şirketlerinin çalışanları ve turistler sürekli iletişim halinde olmaktadır. Bu durum turizm talebini ve turist memnuniyetini etkileyebilmektedir (Öztürk ve Seyhan, 2005).

2.3. Turizmin Ekonomik Etkileri

Gelişmekte olan birçok ülke için turizmde ihtiyaç duyulan döviz girdisinin sağlanması önemli bir hedef haline gelmektedir. Turizm, döviz kazancı üzerindeki etkisinin yanı sıra işsizliğin artışına engel olmakta ve ihracat kapasitesinin artırılmasını sağlamaktadır. Kamu ve kişisel gelir yaratarak ülke ekonomisine önemli katkı sağlanmaktadır. Bu sebeple turizm gelişiminin, etkilerinin ve kapsamının ortaya konulması gerekmektedir. Turizm ekonomisinin yapısal özellikleri, iş yaratmadır. Bu, potansiyeli açısından onu diğer alanlardan ayırmaktadır. Çünkü turizm endüstrisinde makineleşme ve otonom bilgisayar sistemlerinin kullanımına ek olarak, teknik yeniliklerin kullanımı çok sınırlıdır. Bu nedenle, bu sınırlama teknolojik ilerlemenin işgücü tasarrufu etkisini önemli ölçüde azaltmaktadır. Aynı zamanda doğrudan istihdam yaratmada en etkili olanıdır (Ulutürk, 1998). Turizmin ekonomik etkilerine bakıldığında ekonomik olarak önemli rol oynayan bazı değişkenler dikkate alınmaktadır. Bu değişkenler; Yabancı işgücünün istihdamı, turistik destinasyonlarda yabancıların payı, turist türü ve turistik bölgenin ekonomik kalkınma düzeyidir. Turistik destinasyonlarda yabancı işgücü istihdamında turizm harcamalarının istihdam ve gelir üzerindeki etkisi önemli ölçüde azalmaktadır. Yabancı işçi çalıştırmanın birçok nedeni olabilmektedir. Birincisi, bölgedeki işgücü arzı belirli dönemlerde işgücü talebiyle örtüşmemektedir. Ekonomik düzeyin oldukça gelişmiş olması nedeniyle bölgede yaşayan bireyler alternatif iş olanaklarına sahip olabilmektedir. Sosyal faktörlerin etkisiyle turizm sektöründe bireylerin çalışması engellenebilmektedir. Sektörün gerektirdiği bilgi ve beceri düzeyi bölgenin mevcut işgücünde mevcut olmaması veya daha da önemlisi yabancı işgücü daha ucuz olabilmektedir. Yabancı

işçileri işe almanın sebebi ne olursa olsun, sonuç olarak ücretlerin ödenmemesidir. Yabancı işgücüne bu yapıldığı için maaşın bir kısmı bölge dışına aktararak gelir kaybı yaşanmaktadır. Ayrıca bölgede mevcut işgücünün yerine yabancı işgücünün istihdam edilmesi nedeniyle turizm harcamaları istihdamı artırmaktadır (Ulutürk, 1998).

Gelir düzeyi yüksek olan gelişmiş birçok ülke, gereksinim duydukları ekonomik hareketliliği sağlamak için turizm endüstrisi aracılığıyla kapital ve dışarıdan gelen erişim sağlamaktadır. Turizm talebi, turist gönderen gelişmiş ülkeler tarafından oluşturulmakta ve kontrol edilmektedir.

Dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerin turizm endüstrisi, gelişmiş ülkelerin gelir seviyesindeki yükseliş bağımlılığı yeni bir duruma tahvil etmektedir. Yetkinin gelişmiş ülkelerin elinde olması, gelişme gösteren ülkelerin bağımlılığı ile kırılganlığını artırmaktadır. Ülkeler arası ilişkilerdeki bağıllık bir yandan batılı tüketim alışkanlıklarının getirdiği mal ve hizmetlerin temasından kaynaklı, başka bir yönden ise enternasyonal işletmelerin turizm endüstrisindeki hakimiyetinden meydana gelmektedir. Eğer ülke Batılı turistlerin tüketmek isteyeceği malları üretmiyorsa bu durumda mallar ithalatı artırırken, yurt dışından yabancı işçi çalıştırmak ve yerli işçi yetiştirmek için ödenen ücretleri de artırmaktadır. Böyle bir durum, ülke dışına çıkan turizm gelirlerinin artmasına ve bu sebeple çarpan etkisinin beklenenden küçük olmasına yol açmaktadır.

Turizmin ülke ekonomileri üzerinde çeşitli mikro ve makro etkilerinin olduğu görülmektedir. Turizmden kazanılan paranın ekonomiye katkısı üç farklı şekilde kendini göstermektedir.

Doğrudan etki, gidilen bölgede turistlerin otel, restoran, alışveriş merkezi gibi yerlerde turistik ürünü yerel olarak satın alması doğrudan maliyetlerinden elde edilen gelirdir.

Dolaylı etki, ilk adıma bağlı olarak ticari işlemler ve işletmeler arası işlemler neticesinde meydana gelen giderlerden elde edilen gelirdir.

Tetikleyici ile uyarılmış etki, bu, turizm kazanımlarında diğer sanayi çalışanlarının kullanımından veya turizmden gelen kazançlardan elde edilen gelirdir.

Bu üç tür etkinin ülke ekonomisi üzerindeki etkisini tam olarak değerlendirilmesi veya ölçülmesi gibi güvenilir bir yöntem olmamasına rağmen, doğrudan turizm gelirlerinin belirlenmesi oldukça basittir. Turizmin ekonomik etkilerini ölçmedeki en büyük meşekkat, turizmin bir yerdeki doğrudan, dolaylı ve uyarılmış etkilerinin toplamını yansıtan bilgilerin eksikliğidir. Birçok farklı sektöre dayanması ekonomik etkilerin ölçülmesini daha da zorlaştırmaktadır (Küçükşarı, 2011).

Turistik destinasyonların konumu, turizm maliyetlerinin toplam gelir içindeki payında önemli farklılıklar yaratmaktadır. Kurumun şehir merkezinde olması halinde yol masrafları, toplam maliyetler içerisinde küçük bir yer tutmaktadır. Ancak eşya şehir gibi daha küçük bir şehirde bulunuyorsa, harcamanın şehirde yapılması durumunda bölgenin geliri önemli ölçüde artmaktadır.

Yerel kalkınmanın amacı kentin tüm sektörlerinin ve ekonomik boyutlarının ilerlemesini sağlamaktır. Sektörün kendisi geliştikçe etrafındaki endüstrileri de mümkün olduğu kadar geliştirme olanağına sahip olmaktadır. Sektörün gelişen ve ilgi çeken en uygun sektörü sanayi olarak kabul edilmektedir. Ancak hizmet sektörünün gelişmesi ve turizmin ekonominin diğer dallarıyla güçlü bağlantısı, turizmin yerel ekonomik kalkınma bakımından giderek yükelen önemine işaret etmektedir. Başka sektörler ile kuvvetli ilişkiler genellikle olumlu ekonomik sonuçlar getirmekte ancak bu sürecin de sınırları ve maliyetleri olduğu dikkate alınmaktadır (Ulutürk, 1998).

2.4. Turizmin Çevresel Etkileri

Çevre, canlıları çevreleyen, etkileyen, değiştiren ve aynı zamanda onlarla etkileşime giren bir dizi doğal ve insan yapımı koşullar, etkiler ve kuvvetlerdir.

İnsanı veya toplumu etkileyen çevre genel anlamda fiziksel çevredir. Fiziksel çevre, insanların kısa veya uzun süre yaşadığı, iletişim kurduğu ve faaliyetlere katıldığı doğal ve yapısal parçalardan oluşmaktadır. Bu tanımların ardından, turizm gelişiminin potansiyel etkilerinin incelenebileceği üç çevresel bileşen tanımlanmaktadır (Bulut, 2015).

Doğal çevre: İklim, hava, toprak, jeoloji, topoğrafya, flora, fauna ve ekolojik sistemlerden oluşan çevredir.

Yapısal çevre: Bu, tek bir binadan karmaşık bir şehre kadar tüm insan yapımı yapıları, kentsel unsurları, altyapı gelişimini, arkeolojik alanları ve tarihi anıtları içermektedir.

Sosyo-kültürel çevre: Toplumun değerlerini, inançlarını, davranışlarını, yaşam biçimlerini, opera ve bale gibi yüksek kültürü, yerel dans ve müzik gibi popüler kültürü kapsamaktadır (Dal, 2008).

Turizmin tarihsel gelişimi, yerleşim yerlerinin çevresel özelliklerinin turizmin doğuşunu ve gelişimini önemli ölçüde etkilediğini açıkça göstermektedir. Dolayısıyla turistik çekiciliği olmayan bu alanların kalkınma için seçilmesi pek olası değildir (Dal, 2008).

Çevre ve turizm arasında kuvvetli bir bağ bulunmaktadır. Turizm etkinlikleri fiziki bir çevrede gerçekleştiği için sözü edilen fiziki ortamın düzgün ve tertemiz olması önemlidir. Çevrenin sistem ve plan dahilinde uygun bir biçimde kullanılmaması durumunda turizm

kaynakları olumsuz çevresel etkiler yaratılmaktadır. Bu durumda sürdürülebilir turizme ilişkin çevrenin korunması bakımından doğru kullanımı etkinin olumlu olmasını sağlamaktadır. Turizmin olumlu çevresel etkileri, doğal mekanların korunması, turizmin çekiciliği ile insan yapımı mimari yapıların korunması, çevre bilincinin oluşması ve çevre kalitesinin arttırılması olarak adlandırılmaktadır. Turizmin fiziksel çevre üzerinde olumlu etkisinin yanı sıra negatif etkileri de olabilmektedir. Turizmin fiziksel çevre üzerindeki negatif etkileri faydalarından daha ağır basmaktadır. Düzenli çalışmak bu negatif etkileri ortaya çıkmadan en alt seviyeye indirebilse de olumsuz etkiler ortaya çıktıktan hemen sonra müdahale etmek ve durumu iyileştirmeye çalışmak da önemlidir. Turizmin genel olarak fiziksel çevre, katı atık kirliliği, su ve toprakta meydana gelen kirlilik, gürültüden kaynaklı kirlilik, havada oluşan kirlilik, tarihi, doğal ve arkeolojik alanlara verilen zararlar, uygunsuz arazi kullanımları gibi sorunlar sıralanmaktadır (Çıkrık ve Yılmaz, 2018). Su dünya üzerinde en önemli sınırlı doğal kaynaklardan biridir. Bu kaynaktan turizm için turistlerin kişisel kullanımı çok fayda sağlamaktadır. Ziyaretçilerin kişi başına düşen su talebinin turistik destinasyonlarda diğer zamanlara göre daha yüksek olması küresel su ihtiyacını büyük ölçüde artırmaktadır. Bu durum turistik destinasyonlarda su sıkıntısına, su kaynaklarının zarar görmesine ve büyük miktarda atık suların meydana gelmesine sebep olmaktadır. Konaklamalarda meydana gelen atık suların uygun şekilde bertaraf edilmesiyle oluşan kirlilik, su yollarını ve bütün su altı yaşamını etkilemektedir. Turizm genel olarak dumansız ve temiz bir endüstri olarak anılsa da düzenli trafik dışında gezi araçları, turist otobüsleri ve turistik araçlardan çıkan kötü gazlar da hava kirliliğine neden olmaktadır. Hava kirliliğine sebep olan bir başka faktör ise özellikle yaz aylarında turistik bölgelerde çıkan orman yangınlarıdır. Diğer sektörlerle karşılaştırıldığında turizm, doğal kaynakların hammadde olarak en fazla kullanıldığı sektördür. Hava kirliliği denizde, karada ve havada bulunan araçlardan, ısıtma ve soğutma sistemlerinden ve turistik bölgelerde kullanılan egzoz gazlarından oluşmaktadır. İnsan kaynaklı doğal çevre üzerindeki baskının kaynağına bakacak olursak, hava kirliliğinin temel nedeni enerji üretimi amacıyla yakılan fosil kaynaklardır. Konaklama tesislerinde, özellikle de büyük otellerin iyi bir atık tesisi oluşturmasıyla içerisinde katı ve sıvı olarak atıkların üretilmesi şeklinde yönetilmesi gerekmektedir. Konaklama tesislerinden çıkan metal, plastik, kâğıt, cam ve gıda atıklarının geri dönüşümü ayrıştırma ile sınıflandırma yöntemiyle doğal yapının korunması bakımından oldukça önemlidir (Tabak ve Özdemir, 2017). Etkin yeniden kullanım faaliyetlerinin sağlanabilmesi maksadıyla çalışanların ve müşterilerin katılımının ve onları ilgilendiren programların sağlanması gerekmektedir. Yerli halkı rahatsız eden bir diğer unsur da turistlerin yoğunlaştığı yerlerdeki eğlence mekanlarında özellikle gece geç saatlerde

yüksek sesli müzik çalınması durumudur. Gürültü işitme insan sağlığına zarar vermektedir. Uyku bozuklukları, sinirlilik ve baş dönmesi gibi fiziksel etkilerinin yanı sıra psikolojik etkilere de sebep olmaktadır. Turizmin neden olduğu bir başka çevre sorunu da toprak kirliliğidir. Toprak kirliliğinde en önemli faktör toprağın ve yeraltı sularının toprağa süzülerek kirlenmesidir. Bu aşamada topraktaki bakteriler, kirlenmiş su, katı kalıntılar, enkaz ve ışınmetkin atıklarla kirlenmektedir. Toprak kirliliğine sebep olan bir diğerk sorun ise verimli tarım arazilerinin turizm amaçlı kullanılmasıdır. Turistik tesislerin, yazlık apartmanların ve golf sahalarının inşası tarım alanlarını azaltmakta ve yeniden kullanımını engellemektedir. Turizm şirketleri, uygun arazileri tabiat parkı, tarım veya konut gibi başka amaçlarla kullanabilmekte veya doğanın korunmasına yönelik ihtiyaçlar için turizm tesisleri kurabilmektedir. Doğal ve kültürel destinasyonlar ile turistik destinasyonlar turizm sektörünün hammaddesini meydana getirmektedir. Turizmin etkisi, bütün önlemler alınmış da olursa fiziki çevre tahrip edilmektedir. Bunun temel sebebi kitle turizminin çevresel değerkere zarar vermesidir. Arkeolojik alanların aşırı veya yanlış kullanımı ve tarihi eserlerde hırsızlık, kırılma veya zarar görme gibi olumsuz etkilere maruz kalmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde turistik alanların bozulmasındaki en yaygın faktör kentleşmedir. Kontrolsüz kaçak yapılaşmalar, gelişigüzel kıyıların işgali, üst yapı ve altyapı nedeniyle arazi kaybı ve konut inşaatları çevre kalitesini bozan başlıca faktörlerdir (Tabak ve Özdemir, 2017).

Turizm çevresel değerkere oldukça bağı olmasına rağmen yenilenen çevre faktörüyle olumsuz değışikliklere sebep olabilmektedir. Çünkü turizm, başka sektörlerden ayrı olarak doğayla iç içe, doğal ve strüktürel çevreye oldukça hassas bir sektördür. İnsanların çevre üzerindeki baskısını da etkilemektedir. Turizmin olumsuz çevresel etkilerini önlemeye ve turizmin sürekliliğini sağlamaya yönelik tedbirler şöyle sıralanmaktadır (Karakaş ve Güngör, 2015):

- Kaynakların tutarlı ve dengeli kullanımının sağlanması; Doğal sosyo-kültürel kaynaklardan faydalanılarak koruma ve kullanma dengesi yapılmaktadır.
- Aşırı tüketim ve israf azaltılması; Çevreye verilen zararın telafisi, atık miktarı ve aşırı tüketimin maliyeti azaltılmaktadır.
- Planlama ve turizm gelişiminin entegre edilmesi; Turizmin çevresel etki değerkendirme yapısı, ulusal ve yerel stratejik planlaması içerisinde geliştirilmesi gerekmektedir.
- Çeşitliliğin korunması; Sosyo-kültürel ve doğal çeşitliliğin korunmakta ve değerkeleri güçlendirilmektedir.

- Yerel toplum ile devamlı etkileşim halinde olunması; Sürdürülebilir kalkınmanın ilke ve politikaları konusunda yerel toplum bilgilendirilmekte ve desteklenmektedir.
- *Sürekli denetim ve analiz çalışmaları yapılması; Etkin veri toplama ve analiz, takip ve takip çalışmaları yapılmakta, ortaya çıkan sorunlara anında çözüm üretilmektedir.

Turizmin doğa üzerinde bu şekilde baskı oluşturmaması için önlem alınmaması durumunda ev sahibi ülke tek başına turistlere yönelik oluşturan değerleri yok etmektedir. Başka bir deyişle bir ülke veya bölge, turizm ürünlerini tüketerek turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel faydalarından vazgeçmektedir (Karakaş ve Güngör, 2015).

2.5. Turizmin Kültürel Etkileri

Toplum için kültür fiziki varlık ve ruhani değerler ile kendi kimliğini taşıyan geleneklerden oluşan bir yaşam biçimidir. Toplumun kültürel düzeyi ve kalitesi, toplumu oluşturan insanların ortaya çıkardığı sosyal çevrenin kimliğini etkilemektedir. Bu nedenle bir turizm etkinliğine katılan insanların destinasyon seçimi kültür ve kimlikle yakinen bağlantılıdır. Kültür ve kimliğin bozulmadan kaldığı bir destinasyon turist çekiciliğini korumaktadır. Egemen toplulukların özümseme ve kabul etmemelerine yönelik toplumun tüm alt gruplarına karşı hoş anlayışlı ve nazik bir yaklaşım, kültürel çeşitliliğin ve zenginliğin artmasını sağlamaktadır. Bu durum, kültürel bir kimlik oluşturmaya hizmet etmektedir. Turistlerin ilgisini çeken ve onlara ziyaret etme isteği uyandıran cazibe merkezlerinde kültürel kimliğini kaybetmeyen turizm destinasyonları oluşmuştur. Bu bakımdan destinasyonlarda toplumların oluşturduğu âdet, din ve ahlâk, davranış, felsefi eğitim, hukuk, dil ve sanat gibi kültürel değerlerle birlikte turistik cazibe merkezlerinin de bir parçasıdır (Ersoy, 2017). Farklı değerlerden oluşan kültür ve sanatın varlığı toplumsal gelişmeyle beraber milli kültürel mirası yaratmaktadır. Bu mirasın turizm açısından önemli bir hammadde olması nedeniyle korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Turizm ile kültür arasındaki ilişkiye bakıldığında ilk olarak kültür turizme yol açmakta ve turistler ziyaret ettikleri yerlerin kültürünü etkilemektedir. Kendilerini geliştirme ve bilinçli kültür turizmi faaliyetleri yapma olanağına sahip olmaktadır. Bir diğer durum ise kültür ve medeniyet açısından farklılıkların olduğu yerlerdir. Her iki durumda da turizm, bireyler ile topluluk arasındaki kültürel ilişkileri güçlendiren ve bireylerin net bir şekilde anlaşılmasında mühim bir rol oynayan kültür taşıyıcısı olarak karşılaştırılmaktadır (Ersoy, 2017). Her ne kadar turizm kavramının önemi vurgulansa da genel olarak geri kalmış ve gelişme gösteren ülkeler için ekonomik etkiler

turistik ülkelerin kültürel yapılarına odaklanmaktadır. Bu durum kontrolsüz bir kültüre yol açmaktadır. Ancak, turizm politikası taslağı hazırlanırken olumsuz kültürel etkilerin de dikkate alınması gerekmektedir. Turizm etkinlikleri topluluk âdetlerini bozabilmektedir. Bu yüzden her bir kişi turist olduğu andan itibaren ahlaki ve fiziki olarak değişmekte ve gerçek kişiliğinden daha rahat ve özgür hale gelmektedir.

Turizmin kültürel etkilerine odaklanılarak kültürel değişimlerin tarih boyunca normal kabul edilenlerin dışında değerlendirilmesi gerekmektedir. Turizmin neden olduğu değişimler geleneksel toplumsal değişimlerin ötesine geçmektedir. Turizmin neden olduğu değişimler sıradan toplumsal değişimlerden çok farklıdır. Normal sosyal değişimler, toplumun daha uzun bir süre boyunca deneyimlediği değişimlerdir. Ancak toplumsal değişimlerin daha kısa sürede gözlemlenebilmesi başka faktörlerin de varlığının kanıtıdır (Akman, 2007). Bu nedenle kültür kelimesi topluluklar arasında farklılıklara işaret etmektedir. Bu farklılıklardan kaynaklı olarak popüler, yüksek, alt, karşı ve kitle kültürü oluşmaktadır. Kitle kültürü, toplumun kültür endüstrisi içerisinde ürettiği ve toplumsal düzeyde tükettiği bir kültür türüdür. Kitle kültürü kapitalizmi ilgilendiren bir kültür çeşididir. Enternasyonal piyasanın değişimleri ve ihtiyaçları ile biçimlenen, kapitalist ekonomi aracılığıyla önceden hazırlanıp daha sonrasında paketlenip sunulan ve topluluğa adanmış bir kültür şeklidir. Kitle kültürü, sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan ve büyük insan gruplarına, yaşamsal çıkarlarına yanıt olarak yayılan bir dizi davranış modelidir. Kitle kültürü ayrıca toplumu makineleştirip sistematize eden ve bununla birlikte toplumsal düzen yapısını bozan endüstriyel kapitalist bir düzene karşı olarak doğmaktadır. Popüler kültür olarak da bilinen popüler kültür, günümüz toplumunda varlığını sürdüren popüler kültürü ifade etmektedir (Akkul ve Yılmaz, 2022). Milli kültürün değerlerini koruyan popüler kültür, ülkeyi yıkıcı etkilerden uzak tutan ve toplumun varlığını koruyan en önemli güçlerden bir tanesidir. Halkın menfaatini insan ilişkilerinde koruyan kültürel yapıyı tanımlayan, kuşaktan kuşağa aktarımını sağlayan, insanların ortak duygu ve düşüncelerini ifade eden bir unsurdur. Popüler kültür, kapitalist malların üretim, pazarlama ve dağıtım yöntemlerine uygun bir kullanım alanı yaratılarak, daha sonra da tüketime pazara sunularak toplum için hazırlanmış bir kültürdür. Popüler kültür belli bir kesimin yanında genel olarak kabul eden bir kesimin de yer alması halk tarafından değer verilmesi anlamına gelmektedir. Popüler kültür, kitle kültürünün somutlaşmış biçimlerinden biridir. Ana kültürün yanı sıra toplumun bazı kesimlerinin de kendilerine ait kültürleri ve alt kültürleri bulunmaktadır. Alt kültürler, bazı etnik grupların yerel halkın ana kültüründen ayrı olarak kendileri için oluşturdukları sosyal kurallar, normlar ve hayat tarzlarıdır. Alt kültürün, toplumun belirli bir kesimini genel toplumdan ayıran kültürel bir olgu olduğunu ifade etmektedir. Alt kültür,

yaşadığı toplumdan tamamen bağımsız olmayıp, yarattığı toplumsal kurallarda farklılık yaratarak varlığına yeni bir kimlik kazandırmaktadır. Yüksek statülü kişiler, kazandıkları statüyü korumak, geliştirmek ve statülerinin sürdürülebilirliğini sağlamak adına kültürel unsurları kullanmaktadır. Ancak bu kültürel unsurlar, toplumun büyük bir kesiminin kolayca erişebileceği unsurlardır. Bu anlamda toplumsal yapıyı oluşturan ve onu toplumun diğer kesimlerinden ayıran kalıplara yüksek kültür adı verilmektedir. Bu model oluşturulurken yüksek kültür modeline sahip eğitilmiş kişilerin diğer insanlara göre farklılık gösterdiği düşünülmüştür. Toplumun temel kültürünün genel özelliklerini, toplumsal grupların oluşturmak istediği norm ve değerlere göre reddeden ve bununla açıkça çelişen kültüre karşı kültür denilmektedir. Toplumda kabul görmüş, geçmişten günümüze var olmuş ve herkes kabul etmektedir. Halkın ulusal kimliğini belirten kültürel modellerin haricinde meydana gelen ve bu kültürel modellere tepki gösteren muhalif veya karşı kültürdür. Her toplumun kendi gelenek, görenek, örf ve davranışlarının tezahür ettiği bölgeye özgü kültürel formları vardır (Akkul ve Yılmaz, 2022).

Toplumlar arasındaki kültürel iletişim ve etkide, turistler yerel halkın kültürünü oldukça merak etmektedir. Turistlerin gezilerde yerel halkın ne yediklerini ne içtiklerini ne giydiklerini nasıl yaşadıklarını keşfetmesi merak unsuru içermektedir. Kültürel içerik öğrenmeye yönelik gezilerin ziyaret edilen destinasyon üzerindeki etkisi farklılık gösterse de destinasyonun ekonomik ve sosyal gelişimini de büyük ölçüde etkilemektedir. Toplumların tekdüze olmadığı dikkate alındığında turizm, diğer bir deyişle kültür turizmi, insanların yaşam tarzlarına, yeme-içme alışkanlıklarına, giyim tarzlarına, kısacası farklı toplumlardaki nüfus yapılarına dayanmaktadır. Kültür turizminin gelişmesi topluma özgü özelliklere sahip olmaktadır. Bireylerin bunu çeşitli faaliyetlerle yayması gerekmektedir. İşin kilit noktası burada aktörler, özellikle de genç nesillerdir. Toplumun kültürel yapısına sahip çıkılması ve ileriki kuşaklara aktarılması ve sürdürülebilirliğinin oluşturulması, genç nesillerin kültürel anlayışların farkındalığı ve netleştirilmesiyle birlikte olmaktadır (Saçılık ve Toptaş, 2017).

Turizmin kültürel boyut üzerinde olumsuz ve pozitif yönde etkileri bulunmaktadır. Turizmin kültürel boyuta pozitif yöndeki etkisinde birincisi, ulusal bir miras olarak toplum gördüğü tarihi, kültürel ve doğal alanları korumayı taahhüt etmektedir. İkinci olarak, yerel halk ve turistler bölgenin kültürü ve tarihi yapısıyla ilgili oldukça fazla bilgi edinebilmektedir. Yerel halk bildiklerini turistler ile sürekli paylaşabilmektedir. Üçüncü olarak, bilginin sürekliliğinin sağlanması mirası güçlendirmektedir. Dördüncü ve son olarak, turizm bir toplumun veya bölgenin kazancını ve sosyal hareketliliğini yükseltmektedir. Kültürel olumsuz etkilerindeyse turizm, öncelikle bölgedeki insanların kültürünü yansıtan tarihi yapılar, tiyatro

alanları gibi etkinlikler ziyaretçilerin verdiği fiziki zararlardan dolayı zaman içerisinde değerini kaybedebilmektedir. İkincisi, bir toplum yalnızca turizm endüstrisine bağımlı hale gelirse geleneksel faaliyetlerini ve kendine olan güvenini kaybedebilmektedir. Üçüncüsü bölgeye gelen turistler yerel halkın geleneklerine saygı göstermemesi ve görgü kurallarını göz ardı etmesi yerel halkın kültürünü olumsuz yönde etkilemektedir (Göktaş ve Türkeri, 2016).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ

3.1. Yerel Halkın Yaşam Yeri Memnuniyeti

Turizmin bir ülkeye veya bölgeye getirdiği faydaların yanı sıra bazı maliyetleri de beraberinde getirmektedir. Turizmin yararları algılanan maliyetlerinden daha fazla olduğu takdirde yerel halkın turizme ilişkin tutumlarının pozitif yönde olduğu söylenmektedir. Ancak maliyetler elde edilen geliri aşmaya ve bölgedeki turizmin gelişimine zarar vermeye başlamıştır. Zarar vermeye başlamasıyla bu tutumun olumsuz hale gelmesi beklenilmektedir (Ap, 1992). Özellikle geleneksel bölgelerden turistik destinasyonlara dönüşen ve değişmekte olan yerlerde, yerel halkın destinasyonlara olan bağlılığı, sektörün devamlılığı ve belirlenen hedeflere ulaşılması üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilmektedir. Ayrıca bu durum destinasyona gelen ziyaretçileri de etkilemektedir. Aynı zamanda onların tutumlarını ve hissiyatlarını da memnuniyet açısından etkilemektedir (Keleş, 2021).

Toplumların nüfusunun artması, boş zamanın oluşması, trafiğin gelişmesi gibi pek çok faktörün etkisi altında gelişen turizm, yeni turizm alanları ve örgütlenme biçimlerinin yanı sıra ortaya çıkan sosyal ihtiyaçların karşılanmasını da gerektirmektedir. Turizmin fiziksel ve kültürel çevrede sebep olduğu değişiklikler, geleneksel yaşamın yanı sıra yerel toplumun değerlerini de etkisi altına almaktadır. Değişiklikler aynı zamanda aile ilişkilerini ve yerel topluluğun yapısını da etkilemektedir. Turizm, insan etkileşimini, karşılıklı anlayışı ve istenilen gelirin paylaşımını sağlayan bir köprü iken, bazılarına göre ise gelenekleri ve çevreyi yok eden bir faktördür. Aslında turizmin gelişmesinde yaşam yeri memnuniyeti üzerindeki etkisinden memnun olmayan yerel halkın yepyeni çevreye ve hayat tarzına adapte olmada ya da turist hareketlerine düşünceleriyle tepki vermede zorluk yaşayabilmektedir (Güneş ve Alagöz, 2018). Bu bakımdan turizme açık destinasyonlarda çevresel değerler, yerel kültür ve yapısal bütünlük esas alınarak oluşturulan turizm projelerinin yönetilmesinde yerel halkın desteği olmadan başarılı olunamamaktadır. Bu nedenle turizm geliştirme projeleri hazırlanırken ve uygulanırken yerel halkın turizme ve turistlere ilişkin anlayışlarının ortaya çıkarılması ve kalkınma sürecine katılımlarının sağlanması açısından önemlidir (Duran ve Özkul, 2012). Turizmin sürdürülebilir gelişiminin sağlanabilmesi için de turistik bölgelerde yapılan planlama çalışmalarına yerel halkın katılımının sağlanması, turistlerin, yerel halkın ve diğer ilgi gruplarının işbirliğinin sağlanması gerekmektedir (Mansuroğlu, 2006).

Turistler gittikleri bölgelerde yabancı durumundadır. Turistlere karşı tutum farklıdır. Aşırı yakınlıktan aşırı agresif davranışlara kadar değişebilmektedir. Öte yandan turistlerin

yerel halka karşı reaksiyonları, birbirleriyle olan yakın etkileşimden nefrete kadar değişebilmektedir. Bundan sebep turist ve yerel halk arasındaki ilişkide iletişim yoğunluğunu ve biçimini etkileyen nedenlerin bilinmesi turizmle yakinen ilişkili olduğundan oldukça önemlidir. Turistlere misafirperverlik gösteren, onlara yakınlık ve içtenlikle davranan yerel halk, onları gezip gördükleri yerlere bağlamakta, kalış sürelerini uzatmakta ve evlerine gittiklerinde yaşamış oldukları güzel deneyimleri çevrelerindeki kişilere aktarabilmektedir. Bu yaşanmışlıklar yerel halk ile turistler arasında yakınlık ve ödüllendirici bir etkileşim ortaya çıkmaktadır. Aksi takdirde turistlere agresif ve soğuk davranılması turizm geliri beklentilerini azaltmaktadır.

Turistler ve yerel halk arasındaki farklı ilişkilerde, onların birbirlerine olan etkileşimlerini ve tutumlarını etkilemektedir. Sosyo-kültürel etkilerin belirlenmesinde bu durum turizm açısından büyük önem taşımaktadır. Turistler ve yerli halk birbirleriyle her zamankinden farklı bir şekilde karşılaşmaktadır. Turistin yabancı olduğu ve sıklıkla merak, şüphe ve rahatsızlık yaşadığı ortamlarda, gerekli durumlar dışında turist yerel ilişkisi düşük düzeydedir. Ayrıca turistlerin çekingenliği, önyargıları ve yerel halka karşı küçümsemeleri nedeniyle ilişki olasılığı daha da azalmaktadır. Turistlerle yerli halk arasındaki ilişkinin yoğunluğu ve biçimi bölgeden bölgeye, topluluktan topluluğa, bireyden bireye farklılık göstermekle beraber pek çok farklı biçim almaktadır. Turistlerin gezilerindeki davranışları normal günlük yaşamlarından oldukça farklıdır. Davranışları, seyahate ilişkin arzularını, beklentilerini ve tatil sırasındaki deneyimlerini yansıtmaktadır. Ayrıca ziyaretçilerin gezi sırasındaki davranışları ve tatilin farklı aşamalarındaki davranışlarında farklılıklar olabilmektedir. Bu farklılıkların etkileri fiziki, sosyal, kültürel, kişisel ve zaman faktörleri olarak belirtilmektedir (Ersoy, 2017).

Fiziksel faktörler, yerel halkın bir destinasyona olan bağlılığı, gidilecek yerin fiziki yapısıyla yakından ilişkilidir. Bu aşamada gidilecek yerin faktör bakımından yerel halk için neyi ifade ettiği ve niçin önemli olduğu sorusunun yanıtlanması gerekmektedir (Stedman, 2003). Destinasyon bağlılığının oluşmasında sosyal faktörler kadar fiziksel faktörler de önemlidir. Ayrıca bir destinasyona ait fiziksel unsurların da yerel halkın destinasyondan memnuniyetini doğrudan ve dolaylı olarak etkilediğini vurgulamaktadır. Sosyal faktörlerde prensip olarak yerel halkın bir hedefe olan bağlılığını yalnızca fiziksel faktörlerle sınırlandırmak mümkün değildir. Kişilerin hedef tatmininde karşılıklı sosyal etkileşimlerin sağlanmasıyla iletişim artmakta ve anlam kazanmaktadır. Dolayısıyla bireylerin katıldığı sosyal ağlar ve sosyal çevreleriyle kurdukları iletişimin pozitif yansıması ilişkilerde gidilecek yerdeki memnuniyetini daha da güçlendirmektedir. Kültürel faktörler, yerel halkın gidilecek

yere olan bağılılığındaki en ciddi kıstaslardan biri kültürel değerleri çevredeki kişi ve gruplarla paylaşmasıdır. Ekonomik faktörler bir destinasyonun yerel halka sağladığı ekonomik faydalar veya sebep olabileceği ekonomik kayıp, onların destinasyon sadakatini doğrudan etkilemektedir. Destinasyonun turizm faaliyetlerinden ekonomik olarak fayda sağlayan kişilerin o destinasyona daha bağlı oldukları görülmektedir. Kişisel faktörler; bireylerin hedefe bağlanmaları kişisel özelliklerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Bireylerin ilgileri, eğilimleri ve arzuları farklılaştığı gibi bir hedefe bağlılıkları da farklılık göstermektedir. Yaşamlar ve deneyimlerde, bireylerin kendi kimliğinin oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Bu özellikleriyle insanlar destinasyonla etkili ve kalıcı bir bağ kurmaktadır. Yaşadığı yerden memnuniyette, bireylerin yaşadıkları yerden veya toplumdan duydukları memnuniyet olarak kendilerini o yerde mutlu hissetmelerini sağlamaktadır. Yaşam kaliteleri, yaşadıkları yer ve diğer şeyler hakkında olumlu algı ve duygulara sahip olunmaktadır. Bu onların fiziksel, finansal, psikolojik ve sosyal olarak ne kadar güvende hissettiklerine bağlıdır. Bu bağlamda insanların ihtiyaç ve beklentileri karşılandığı sürece tatmin olmasında yaşanılan yerde sağlıklı sosyal ilişkiler kurulması ve kişisel gelişimin sağlanmasında etkili olmuştur. Etkileşim ve faaliyetler, yerel halkın yaşadığı yere bağlanmasını etkileyen önemli faktörlerden biri olarak görülen bu aşama, bireylerin yaşadıkları turistik bir bölgede farklı yerlerden gelen insanlarla etkileşim içinde olunan bir faktördür. Zaman faktörü, yerel halkın bir destinasyonda yaşadığı sürenin uzunluğu, onların oraya olan sadakatini etkileyen önemli bir faktördür (Stedman, 2003).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TURİZMİN ETKİLERİ VE YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ

4.1. Turizmin Etkileri ve Yerel Halkın Yaşam Yeri Memnuniyetine Etkisi

Turizm sektöründe öne çıkan ülkelerde görülen; doğal, tarihi ve kültürel çevre ile burada yaşayan insanların memnuniyetleri nedeniyle ziyaretçilerin sektörün gelişmesinde önemli rol oynadığı görülmektedir. Yerel halkın turizmin gelişimine katılabilmesi için gelişmeye ilişkin tutumlarının ve bunları etkileyen faktörlerin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Turizmin devam ettiği yerlerdeki yaşayan halkın faaliyetlere karşı pozitif bir tutumunun olmayışı ve halkın turizm faaliyetlerine katkısına destek vermediği bir destinasyonda bu alanın yeterince gelişmesi sağlanamamaktadır (Cengiz ve Kırkbir, 2007). Ancak yerel halkın yaşam yeri memnuniyetinde turizme yönelik önemli farklılıklar olabilmektedir. Bu farklılıkların nedenleri; insanların yaşam tarzı ve yerleşim bölgesindeki turizmin gelişmişlik düzeyidir (Rende, Mendes ve Valle, 2011).

Yerel halkın turizme olan temel ilgisi, turizmin kişisel yaşam çevreleri üzerindeki etkisidir. Turizmi geliştirme stratejisi, yerel halkın turizme bakış açısını turizmin sağladığı fayda veya kârdan ziyade, turizmin etkileriyle ilişkili olarak değiştirebilmektedir. Turistik bölgelerde hayatına devam eden bireylerin turizmin etkilerine yönelik pozitif bir tutum sergilemesi bu alanda turizmin gelişmesine destek olmaktadır. Bu nedenle turizmin geliştirilmesinde bölge halkının tercihlerinin, desteklerinin veya karşıtlıklarının ortaya çıkarılması önemlidir. Özellikle gençlerin turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, yerel halk arasında merkezi bir rol oynamaları nedeniyle turizmin planlanması ve izlenmesi açısından uygulamaları açısından oldukça önemlidir (Gökçe, 2016).

Yerel halk ile turistler arasındaki etkileşimler genellikle kısa süreli veya anlık olarak gerçekleşmektedir. Turistler gidilen yerde kısa zamanlı kalmaktadırlar. Bundan dolayı yerel halk ile turistler arasında samimi ilişkiler kurma fırsatı yoktur. Kimi durumlarda turistler geleneğe dayanan misafirperverliğin avantajlarından yararlanabilmektedir (Şahin, 2017). Bu sebeple etkileşim her iki taraf için de eşitsiz ve dengesizdir. Turistlerin ve yerel halkın farklı sosyal konumları, farklı rolleri ve farklı hedefleri vardır. Bunun sonucunda yerel halk ile turistler karşılıklı olarak birbirlerine farklı tutum ve davranışlar sergilemektedir. Bölgeye gelen turistleri yerel halkın kabul etmesi onlara karşı sergilenen tutumun önemini göstermiştir. Yaşam tarzındaki farklılıklar, dil sorunları, yerel halk ile turistler arasındaki aşinalık düzeyi, ara bulucuların rolü ve turizm çeşitleri gibi etkenler yerel halk ve turizm ilişkilerinin gücünü göstermektedir. İnsanların birbirleri hakkındaki bilgileri artış gösterdikçe

insan ilişkileri daha da çeşitlenmektedir. Turistler ve yerel halk arasındaki ilişkiler genellikle eşitsizdir. Ekonomik eşitsizlik genellikle turizm harcamalarına ve tutumlarına yansımaktadır. Yerel halk sıklıkla kendini alt seviyede görmektedir ve bu durumdan kendilerini kurtarmak için zenginliklerini turistlerle telafi etmeye çalışmaktadırlar. Yerel halkın yaşam yeri memnuniyet düzeyi ve turizmin etkileriyle oluşan yenilikler arasında da farklılıklar vardır. Başka bir bölgeye seyahat etmek turistler için yeni bir tecrübe olsa da turistler yerel halk için alışlagelen bir durum haline gelmiştir. Turistlerin seyahat ettikleri yerlerdeki davranışları ile normal yaşamlarında sürdürdükleri davranışlarında farklılıklar vardır. Onları seyahate motive eden nedenler, beklentiler ve seyahat sırasında yaşadıkları deneyimler ve seyahatleri sırasında yerel halkın yaşam memnuniyetine göre gösterdiği davranışlarıdır. Turistler günlük hayattan uzaklaşarak bulundukların yerin dışına çıkarak turistik bölgelere seyahatlerini gerçekleştirmekte ve günlük hayatın sorunlarını düşünmek istememektedir. Ayrıca insanların ihtiyaçlarına ilgisizliği bölge sakinlerinde strese neden olmaktadır. Turistlerle yerel halk arasındaki ilişkilerde sosyal tatminsizlik en önemli sorunlardan biridir. Özellikle turistlerin veya yerli halkın yabancı dil bilmemesi kültürel iletişimi büyük ölçüde sekteye uğratmaktadır. Bölgesel bilgi eksikliği sosyal çatışmalara da yol açabilmektedir (Şahin, 2017).

Turizmin gelişmesini desteklemede yerel halkın yaşam memnuniyeti konusunda giderek artan bir isteksizlik söz konusu olmuştur. Bölgelerinde turizmin aşırı gelişmesine açıkça karşı çıkanlar ve hatta turizmin gelişmesini engellemek isteyenler vardır. Hatta bunun için bazı hukuki yollar denenmektedir. Yerel halk bilinçli şekilde turizme tepki olarak olumsuz bir davranış sergilemektedir. Tüm bu gelişmelerin sonucunda bölgede turizm gelişmesine yönelik olumsuz tutumları ortadan kaldırmak için planlamacılar ve belediyeler bilgilendirme faaliyetleri yoluyla etkili diyalog ve fikir birliği oluşturmaktadır. Bu sayede yöre halkı her türlü sıkıntı ve dileklerini dile getirme olanağına sahip olmakta ve doğru çalışmayla sorunlar ortadan kaldırılmaktadır (Pearce, 1991).

Bu süreçte yerel halkın memnuniyetiyle turizmin geliştirilmesi ve faaliyetlere katılımı konusundaki düşünceleri her zamankinden daha önemlidir. Hedef, turizmin gelişmesi için yerel halkın desteğini bir kez daha almak ve halkın turizm faaliyetlerine güvenini oluşturmaktır. Tüm bu açıklamalar destinasyonda turizmin varlığı, gelişmesi ve hedeflenen ilerlemenin sağlanmasında yerel halkın önemini göstermektedir. Turizmin gelişmesi için yerel halkın memnuniyeti, bölgenin gelişiminin her aşamasında gereklidir (Butler, 1980).

Bölge turizminin gelişmesinin etkilerinin incelendiği bir süreçtir. Dolayısıyla turizmin etkilerinin öncelikle bu toplumu oluşturan kişiler aracılığıyla hissedilmesi gerekmektedir. Zamanla etkiler günlük hayatta da kendini göstermeye başlamaktadır. Turizmin etkilerinin

yerel halkın günlük hayatını tümüyle kapsamamasından kaynaklı olumlu ya da olumsuz etkiler insanların yaşam yeri memnuniyetini belirlemektedir (Kim,2002).

Bilhassa olumsuz etkilerin daha çok farkında olan yerel halkın destinasyondaki turizmin gelişimine ilişkin olumsuz bir algıya veya tutuma sahip olması mümkündür. Yerel halkın bu olumsuz algı ve tutumları, bir destinasyondaki turizm gelişimini yavaşlatabilmekte veya durdurabilmektedir. Turizm gelişiminin belirli bir destinasyonda düzgün bir biçimde ilerleyebilmesi için yerel halkın turizm gelişimine ilişkin bakış açısında algı ve tutumlara bakılmasında yarar vardır. Turistik yerde hayatını sürdüren yerel halkın turizmin gelişimine yönelik algı ve tutumlarına ilişkin pek çok model geliştirilmiştir. Bu modellerden biri de Doxey tarafından 1975 yılında ortaya atılan ve "tolerans yaklaşımı" olarak da bilinen "Irridex modeli"dir. Başka bir model ise "Turist Yaşam Eğrisi" Butler tarafından 1980 yılında geliştirilen "Yaşam Döngüsü Modeli"dir. Doxey Irridex (tolerans) modeli' dört ayrı aşamadan meydana gelmektedir (Çavuşoğlu ve Güler, 2022). Bu adımlara; mutluluk, kayıtsızlık, öfke ve nefret denilmektedir. Bu modele göre yerel halk başlangıçta bölgelerine turist gelmesinden ve yaşadıkları yerde turizmin gelişmesinden epeyce memnundur. Yerel halkın turizme yönelik uzun süreli oluşturulan yarar sağlayabilen planlamalara karşı çekinceleri olabilmektedir. Bunun nedeni, turizmin yararlarına ilişkin beklentilerin gerçekçi olmaması ya da turizmin faydalarından çok az kişinin etkilenmesi olabilmektedir. Turizmin yerel halka beklenen faydaları gerçekleştiğinde de çevresel veya sosyal maliyetler başlangıçta göz ardı edilebilmektedir. Bu durumda yerel halk, turistlerin kendileri için bir nimet olup olmadığından şüphe duyabilmektedir (Çavuşoğlu ve Güler, 2022).

Butler'ın turizm yaşam eğrisi modeli, bir turistik destinasyonun gelişimini, bölgeye gelen turist sayısını dikkate alarak belirli dönemlere ayırarak incelemektedir. Bu dönemler keşif, katılım, büyüme, konsolidasyon, durgunluk, gerileme ve toparlanma olarak ifade edilebilmektedir. Bu modele göre, çalışma döneminde bölgeye çok az turist gelmektedir ve turistik tesis ve altyapıdan yoksundur (Çavuşoğlu ve Güler, 2022). Katılım süresi içerisinde hedef bulunmakta ve turist sayısı da orantılı olarak artmaya başlamaktadır. Destinasyonda turizm tesisleri ve altyapısı gelişmesiyle turistler ve yerel halk arasında iletişim gelişmeye başlamaktadır. Büyüme döneminde turizm faaliyetleri, ekipmanları ve altyapısı hızla gelişmeye başlamasıyla yoğun sezonda turist sayısındaki artış yerel halk sayısını aşabilmektedir. Bu süre zarfında turistik bölgenin fiziksel görünümünde farklılıklar oluşmakta ve yerel halkın turizm algısı olumsuz olabilmektedir. Konsolidasyon döneminde destinasyonun turizm faaliyetleri çeşitli ek faaliyetlerle pazarlanmaktadır. Turist sayısındaki artış azaldığında yerel çabalar ile turizm sezonunu uzatmayı amaçlanmaktadır. Destinasyonun

taşıma kapasitesinin dar olması nedeniyle yerel halk turizmden ve turistlerden memnun kalmayabilmektedir. Ekonomik durgunluk sırasında turist sayısı zirveye ulaştığında hedef yükü son noktasına ulaşmaktadır. Destinasyonda sosyal, ekonomik ve çevresel sorunlar meydana gelmektedir. Durgunluk dönemindeyse destinasyon yerel yönetimin kararlarına bağlı olarak ya iyileşmekte ya da gerilemektedir. Gerileme aşamasında varış noktasına yönelik rekabet daha da zorlaşmaktadır. Destinasyon eski popüleritesini kaybetmektedir. Gerileme aşamasının aksine, destinasyonun canlanması sağlanmaktadır. Yeni çekici özellikleri veya daha önce ihmal edilmiş doğal kaynaklar vurgulanarak destinasyonları yeniden canlandırılabilir (Çavuşoğlu ve Güler, 2022).

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumunu belirleyen faktörler iki şekilde ifade edilmektedir: dış faktörler ve iç faktörlerdir. Dış faktörler turizmin algılanan etkilerini, iç faktörler kişilik özelliklerini ifade etmektedir (Carmichael, 2006). Yerel halkın turizm memnuniyetini iki değişkenin etkilediği belirtilmiştir. Bölgenin yapısı ve ziyaretçilerin özellikleri, bölgenin ekonomik yapısı, yerel halkın katılım düzeyi, bölgenin turizm gelişim özellikleri, bölgenin kültürel özellikleri ve politik özellikleri, yerel halk tarafından turizm algısını etkileyen bölgesel özellikler olarak ifade edilmektedir. Ziyaretçi sayısı ve kalış süresi, ziyaretçilerin ulusal yapısı, ziyaretçilerin ekonomik yapısı ve ziyaretçi tutum ve davranışları, yerel halkın turizm memnuniyetini etkileyen ziyaretçi özellikleri olarak sıralanmaktadır (Butler, 1975). Yerel halkın bazı özellikleri, onların turizm gelişimine yönelik tutumlarını etkili bir şekilde belirlemektedir (Lankford ve Howard, 1994). Bunlar arasında bölgede ikamet süresi, turizme ekonomik bağımlılık, bölgeden turistik merkezlere uzaklık, turizmle ilgili karar alma süreçlerine katılım, doğum yeri vb. yer almaktadır (Carmichael, 2006).

Planlamanın ana odağı ulaşılabilir hedeflerdir. Bu hedeflere ulaşmak için vizyona ve stratejiye sahip olmak gerekmektedir. Vizyon ve stratejilerin hangi zamanda, kim aracılığıyla, nasıl araçlarla hayata geçirileceğini göstermesiyle oluşturulan yol ve yöntemlere turizm planlaması denilmektedir. Turizm planlamasının temelinde turistler ile yerel halkın bulunduğu ve etkileşimde bulunduğu turistik bölgeler yer almaktadır. Bu bölgelerde yaşayan yerel halkın turizm planlamalarında turistik bölgenin düzeninin sağlanması için bir hedef söz konusudur. Turizm planlamasının amacında turistik bölgelerde turizmin olumsuz etkilerini en aza indirerek turizmin gelişmesini teşvik etmektir. Ancak asıl katkı sağlayacak olan yerel halkın beklentilerini dikkate almayan turizm planlarını gerçekleştirmek çok zordur (Gürbüz, 2022).

Turistik bölgeye olan mesafeye içsel bir faktör olarak bakıldığında, genellikle gönderen ve kabul eden bölge arasındaki fiziksel mesafenin, bölgede yaşayanların turistlere yönelik tutumunu etkilediği görülmektedir (Akova, 2006).

Turizmi yakından ilgilendiren kavramlardan biri de serbest zamandır. Turizmin ekonomik yönü, bireylerin boş zaman olarak da adlandırılan boş zamanlarında gerçekleştirdiği turistik faaliyetlerden oluşmaktadır. Turizm faaliyetinin her sürecinde ekonomik faaliyetler listesinin bulunması, turizmin birçok ekonomik alanla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu özellikleri nedeniyle turizm ekonomiden ayrılamayan sağlam bir varlıktır. Turizm, istihdam ve bölge halkının gelirini artırarak ve ödemeler dengesi açığını kapatarak bölgenin ve ülkenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmaktadır (Girgin, 2019).

Turizmde kalış süresi, turistik yerlerde en az bir gün kalmak şartıyla turistlerin o destinasyonların iç ve dış özelliklerinden yararlanması olarak belirtilmektedir. Turizmde kalış süresine dayanan iki ana özellik vardır. Bunlardan ilki, seyahati gerçekleştirmeden önce seyahat edenlerin seçtikleri destinasyonda geçirdikleri toplam süredir. İkincisi, bu süre 24 saatten az olmamaktadır. Yolculuk süresi kısa ve uzun olarak ikiye ayrılmaktadır. Kısa süreli turistler, ziyaret ettikleri destinasyonların yalnızca önemli turistik mekanlarını ziyaret etmektedir. Ancak destinasyonlarda daha uzun süre kalan turistler daha cazip alanları ziyaret etme olanağına sahip olmaktadır. Bu turist grubu ekonomik, sosyal ve çevresel etkiyi artırabilmektedir (Barros ve Machado, 2010).

İç faktörlerin sosyal demografik değişkenlerin seyahatle ilgili sorunlar üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik literatür araştırması yapanlar çok sayıda vardır (Faulkner ve Tideswell, 1997). Turizmin etkilerinin sosyal demografik değişkenlere göre tek şekilde etkili olduğu söylenememektedir. Turizm literatüründe yapılan araştırmalara bakıldığında katılımcıların sosyal demografik özelliklerinin genellikle tutarsız olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak bazı turizm araştırmalarında sosyal demografik özellikler birbirini etkilemektedir. Yerel halkın turizm algısına ilişkin sosyal demografik özelliklerden biri olan cinsiyet değişkeni esas alınarak geliştirilen hipotezlerin bazı araştırmalarda desteklendiği, bazılarında ise reddedildiği tespit edilmiştir (Güneş ve Alagöz, 2018; Sandal ve Karademir, 2016). Turizm araştırmalarını sosyal demografik özelliklerin yaş değişkenine göre değerlendirmeye çalışan çalışmalarda, katılımcılar genel olarak yaşa göre benzer sonuçların elde edilmediği görülmüştür. Turizm alanına yönelik gerçekleşen araştırmalarda eğitim temel değişkendir. Yapılan değerlendirmelerde farklı sonuçlar elde edilmiştir. Katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça turizmin gelişimine ilişkin görüşleri de farklılık göstermektedir. Turizm algısındaki değişime etki eden sosyal demografik değişkenlerden biri de gelir değişkenidir. Turizm alanında yapılan araştırmalara bakıldığında insanların gelir düzeyi turizme yönelik tutumlarını etkilemektedir (Alaeddinoğlu, 2007). Sosyal demografik değişkenler arasında medeni durum

değişiklikleri katılımcıların turizm algıları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır (Okuyucu ve Somuncu, 2016).

Gidilecek turistik bölgenin tercihi turistlerin seyahat etmeye karar verdikten sonra vermesi gereken en önemli kararlardan biridir. Turistlerin gidilecek turistik yer tercihi birçok faktörden etkilenmektedir. Bu faktörlerin en önemlileri dinlenmek, konaklama, doğal unsurlar, ulaşım ve turizm talebidir. Hedef seçimini etkileyen bu tür faktörleri bilmek, daha iyi hedef pazarlama için çok önemlidir.

Turistlerin yerli halka oranı, herhangi bir turistik bölgeye gelen toplam turist sayısının ve o bölgede hayatını sürdüren toplam yerel halk sayısına oranını belirtmektedir. Diğer bir ifadeyle turistlerin yerel halka oranı bölgedeki turist kalabalıklığını göstermektedir. Turist yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelerde faaliyet gösteren kuruluşlar diğerlerinin yanı sıra, çalışanların işe alınması, kariyerde ilerleme, eğitim seviyesi, çalışanların içerde tutulması ve işgücü yaratılması özellikleriyle ilgili olarak büyük sıkıntılar yaşamaktadır (Gürbüz, 2022).

Turist tipolojisinin amacı, turistlerin beklentilerine doğru yanıt vermek ve gelişimin her aşamasında hangi turistik destinasyonların olması gerektiğini belirlemektir. Turizm pazarında farklı turizm tipolojilerine olan ihtiyaç her ne kadar sürekli olsa da günümüzde turizmin kitlesellikten uzaklaşıp bireyselliğe doğru evrilmesi nedeniyle turizm tipolojisi kavramının anlamını yitirmeye başladığı görülmektedir.

Turizm sektörünün yapısal özelliklerinden biri olarak değerlendirilen mevsimsellik olgusu hem turizm sektörü işletmeleri hem de sanayi çalışanları açısından yarattığı sorunların ortadan kaldırılması veya azaltılması için en çok öne çıkan konulardan biri haline gelmiştir. Mevsimsel değişiklikler, örneğin işten çıkarmalar ve sezon sonunda turistik destinasyonlara turist hareketlerindeki düşüş nedeniyle işletme fonlarının tükenmesi yoluyla bölgedeki işletmelerin varlığını tehdit edebilmektedir. Bu özellikleri nedeniyle mevsimsellik genellikle pazarlama stratejilerini doğurmakta ve işletme içerisinde operasyonlarda kısıtlamaların yaşanması önemli konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Gürbüz, 2022).

BEŞİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

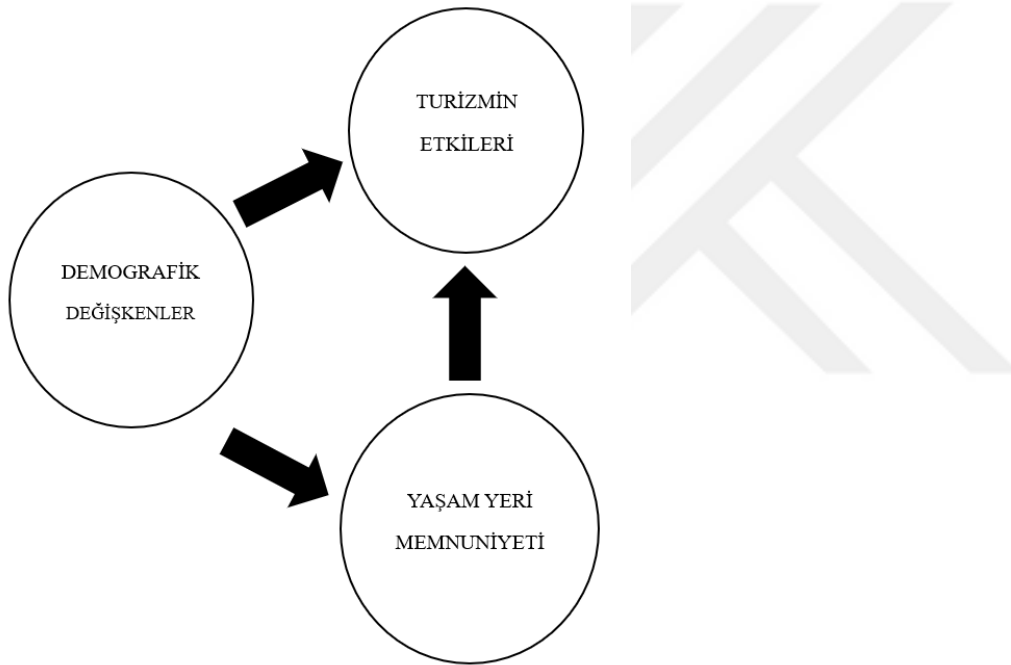
Bu bölümde araştırma yöntemi, araştırma modeli, evren ve örneklem seçimi, ölçme aracı ve elde edilen sonuçların geçerliliği, veri toplama süreci ve analizi anlatılmaktadır.

5.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma yöntemi kavramı, araştırmada kullanılan araştırma tasarımlarını açıklamaktadır. Araştırma planının nicel araştırmaları içerdiği belirtilmektedir. Turizmin etkilerinin yerel halkın yaşadığı yerden memnuniyeti üzerindeki sosyal, ekonomik, çevresel ve kültürel etkilerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anket tekniği, ekonomik olması, bilgiye erişimin güvenilirliği ve farklı kişilerin bilgi ve görüşlerinin kolektif olarak mevcut olması nedeniyle kullanılmıştır. Anket formunda kullanılan ölçekler, Trabzon ilinde turizmimin etkilerinin sosyo-kültürel, ekonomik etkilerini ölçmek için Lee (2013) tarafından geliştirilen 10 ifadeli ölçek kullanılmıştır. Turizmin çevresel etkilerini ölçmek için de Styliadis (2014) tarafından geliştirilen 4 ifadeli ölçek tercih edilmiştir. Yerel halkın yaşam yeri memnuniyetini ölçmek için Chen (2018) 4 ifadeli ölçek kullanılmıştır. Anketin gerçekleştirilebilmesi için ölçek sahibi araştırmacılardan gerekli izinler alınmış ve anket uygulaması öncesinde konu ile ilgili akademisyenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Akademisyenlerin önerileri doğrultusunda anket formu yeniden düzenlenmiştir. Düzenlenen anket formu ile ilgili Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik kurulundan 04.05.2023 tarihli 226 sayılı etik kurulu izni alınmıştır. Özellikle Trabzon ilindeki turistik yerlere yakın yerde yaşayanlar dikkate alınarak kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen kişilere anket uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini belirleyebilmek için; cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durum, çocuk sayısı, hane aylık geliri ve bölgede yaşama süreleri ile ilgili kapalı uçlu yedi tane soru yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde turizm etkilerini yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla ölçekler yer almıştır. Anketin üçüncü bölümü ise yaşam yeri memnuniyetine yönelik 4 tane ifadeden oluşmaktadır. Ankette belirtilen ifadeler 5'li Likert tipi ölçekle derecelendirilmiştir. Burada turizmin ekonomik, sosyal-kültürel, çevresel ve yaşam yeri memnuniyetine etkilerinin belirlenmesinde “Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Tarafsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum” ifadeleri ile yerel halkın, konuyla ilgili tutumlarını katılım derecelerine göre işaretlemeleri istenmiştir.

5.2. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada katılımcıların demografik özelliklerinin turizm etkilerine aynı zamanda demografik özelliklerin yaşam yeri memnuniyeti arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Bu açıklamalar doğrultusunda araştırma modeli oluşturulmuştur. Araştırma modeli ilişkisel (korelasyonel) karşılaştırma araştırması olarak belirlenmiş ve ilişkisel (korelasyonel) bir model ortaya konulmuştur. Araştırmada öncelikli olarak araştırmanın kuramsal modelini meydana getiren değişkenlere ilişkin hipotezler geliştirilmiştir. Daha sonra Trabzon'da yaşayan yerel halkın turizme yönelik yaşam yeri memnuniyeti demografik değişkenlerine, turizmin etkilerine yönelik demografik değişkenlerine ve turizmin etkilerine yönelik yaşam yeri memnuniyeti etkisine dair hipotezler kurulmuştur.

Şekil 5.1 Araştırma Modeli

5.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Trabzon ilinde yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Araştırmanın önceki bölümlerinde Trabzon hakkında verilen bilgiler ışığında Trabzon'un Türkiye turizmindeki konumu dikkate alınmıştır. Turistik bir destinasyon olarak değer verilen araştırmanın içeriğine ve hedeflerine göre araştırma grubu olarak seçmenin ne kadar önemli olduğu görülecektir. Araştırmanın evrenine Trabzon'da yaşayan 18 yaş altı nüfusu kapsamamaktadır. Genelde bu durum 18 yaş altı nüfusun neredeyse tamamının öğrenci olması, maddi özgürlükten yoksun olması, aileye maddi olarak katkıda bulunamaması, sosyal ve kültürel gelişimini henüz tamamlamamış olması nedenlerinden dolayıdır. Araştırmanın

evrenini oluşturan Trabzon ilinin 2022 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre nüfusu 818023 olarak tespit edilmiştir (<https://www.doka.org.tr>). Evrenin tamamına ulaşmanın zorluğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle maliyet ve zaman gibi önemli sebeplerden dolayı bilimsel araştırmalarda sıklıkla kullanılan araştırma evrenini temsil edebilecek bir örneklem alınmasına karar verilmiştir. Yamane (2001) çalışmasına göre evrenin büyük olduğu durumlarda 384 anket sayısına ulaşılması yeterli olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda en az 511 anket toplanarak ulaşılması gereken en az örneklem sayısına ulaşılmıştır.

5.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Trabzon ili yerel halkının yaşam yeri memnuniyeti üzerinden olumlu ve olumsuz ekonomik, çevresel, sosyo- kültürel yönlerini belirleyerek ve demografik değişkenlerle turizm etkilerini araştırmaktır. Trabzon'un tarihi ve kültürel turist potansiyelinin öneminin fark edilmesi, turizmin yerel halkın memnuniyeti üzerindeki etkisini güçlendirmiştir. Bu sayede yörede yaşayanların turizmin etkilerinden duydukları memnuniyet ve turizm desteğinin düzeyi belirlenerek bölgedeki turizm programlarına ve planlamasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Araştırma sonuçları ile birlikte Trabzon'da yerel halkın memnuniyetinin önemi, turizme etkileri ve uygulama alanları hakkında önemli bilgilere ulaşılması beklenmektedir. Bu temel amaçlar çerçevesinde oluşturulan aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır:

- Araştırma Sorusu - 1: Trabzon'da yaşayan yerel halkın turizme yönelik yaşam yeri memnuniyeti demografik değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?
- Araştırma Sorusu - 2: Trabzon'da yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik demografik değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?
- Araştırma Sorusu - 3: Trabzon'da yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik yaşam yeri memnuniyeti etkisine göre farklılık göstermekte midir?

5.5. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma ile ilgili çeşitli hipotezler geliştirilmiştir. Bu hipotezler araştırmaya katılan Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti üzerine turizm etkilerine yöneliktir. Trabzon'da yaşayan yerel halkın turizme yönelik katılım eğilimleri demografik değişkenlere ve turizmin etkilerine göre değişkenlik gösterip göstermediğini belirlemek için alt hipotezleri ile birlikte Araştırma Sorusu 1, Araştırma Sorusu 2 ve Araştırma sorusu 3 geliştirilmiştir.

Araştırma Sorusu - 1: Trabzon'da yaşayan yerel halkın turizme yönelik yaşam yeri memnuniyeti demografik değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

Araştırma Sorusu 1 çerçevesinde oluşturulan Hipotez1 ve Alt hipotezleri ise;

H-1: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri katılımcıların demografik değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H-1a: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri katılımcıların cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H-1b: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri katılımcıların medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H-1c: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri yaşlara göre farklılık göstermektedir.

H-1d: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri katılımcıların eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

H-1e: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri katılımcıların çocuk sayısı durumuna göre farklılık göstermektedir.

H-1f: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri katılımcıların hane aylık gelirine göre farklılık göstermektedir.

H-1g: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri katılımcıların ikamet ettiği yerde ne kadar yıl yaşadığına göre farklılık göstermektedir.

Araştırma Sorusu - 2: Trabzon'da yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik demografik değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

Araştırma Sorusu 2 çerçevesinde oluşturulan Hipotez2 ve Alt hipotezleri ise;

H-2: Turizmin etkileri yönelik katılımcıların tutumları demografik değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir

H-2a: Turizmin ekonomik etkilerine yönelik tutumları katılımcıların Trabzon'da yaşayan yerel halkın demografik değişkenlerine göre farklılık göstermektedir.

H-2b: Turizmin sosyo- kültürel etkilerine yönelik tutumları katılımcıların Trabzon'da yaşayan yerel halkın demografik değişkenlerine göre farklılık göstermektedir.

H-2c: Turizmin çevresel etkileri katılımcıların Trabzon'da yaşayan yerel halkın demografik değişkenlerine göre farklılık göstermektedir.

Trabzon'da yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik yaşam yeri memnuniyeti etkisinde katılım eğilimlerini ne derecede etkilediğinin tespit edilmesi önemlidir. Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik yaşam yeri memnuniyeti arasındaki ilişkinin tespit edilmesi için “Araştırma Sorusu 3” oluşturulmuştur.

Araştırma Sorusu - 3: Turizmin etkileri ve yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti arasında bir ilişki var mıdır?

H-3: Turizmin etkileri ve yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki vardır.

5.6. Araştırmanın Varsayımları

Katılımcıların araştırma ölçeklerindeki ifadeleri etkilenmeden, objektif olarak doğru yorumladıkları ve anladıkları varsayılmıştır.

Araştırma örnekleminin evreni temsil etmeye yeterli olduğu ve gözlemlerin yorumlanması sonucunda genellemelerin yapılabileceği varsayılmaktadır.

5.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma sadece Trabzon sınırları içerisinde yaşayan yerel halkla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma çalışmaları ve araştırma materyallerinin toplanması belirli bir süre ile sınırlıdır.

Çalışma oldukça sınırlı bir bütçeyle yürütülmüştür.

Trabzon'da yaşayan 18 yaş altı nüfus çalışmaya dahil edilmemiştir.

ALTINCI BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

6.1. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, Türkiye'nin en önemli destinasyonlarından biri olan Trabzon'da yaşayan yerel halkla yapılan ankette 511 katılımcının bulguları yer almaktadır. Elde edilen bulgular SPSS 25 programında t-testi, faktör analizi, anova ve korelasyon analizi ile analiz edilmiştir. Bu verilere yönelik bulgular aşağıda yer almaktadır.

6.2. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde çalışmanın birinci ve ikinci bölümleri arasındaki değişkenlerdeki farklılıkları incelemek amacıyla yapılan frekans ve yüzdelere ilişkin tablo ve yorumlar, t-testi ve Anova ile faktör analizleri yer almaktadır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen ankette öncelikle katılımcıların demografik özellikleri yer almaktadır. Araştırmaya Trabzon'da ikamet eden yerel halktan toplam 612 kişi katılmış olup analiz verilerinin incelenmesi sonucunda 511 kişi katılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir. Trabzon ilinde yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik yaşam yeri memnuniyetinde cinsiyet, medeni durum (bağımsız örneklem t-testi), yaş, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, hane aylık geliri ve Trabzon'da kaç yıldır yaşıyorsunuz (tek yönlü varyans analizi) ile yapılmıştır.

Tablo 6.1 Katılımcıların cinsiyet ve turizmin etkilerine yönelik bağımsız örneklem T-Testi sonuçları

CİNSİYET		N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Ortalama
EKONOMİK	Erkek	252	3,4140	1,4758	,0929
	Kadın	259	3,7413	1,1759	,0730
SOSYO-KÜLTÜREL	Erkek	252	3,0793	1,3152	,0828
	Kadın	259	3,3701	1,1884	,0738
ÇEVRESEL	Erkek	252	2,6200	1,15019	,07246
	Kadın	259	3,0936	1,22876	,07635
YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ	Erkek	252	2,6796	1,21975	,07684
	Kadın	259	2,5994	1,14480	,07113

Tablo 6.1'de Trabzon'da yaşayan yerel halkın “cinsiyetleri” ile turizmin etkilerinin alt boyutlarına ilişkin tutumları arasında istatistiksel anlamda farklılık gösterip göstermediğini tespit edebilmek amacıyla Bağımsız Örneklem T-Testi yapılmıştır.

Tablo 6.2 Katılımcıların cinsiyet ve turizmin etkilerine yönelik bağımsız örneklem T-Testi sonuçları

CİNSİYET		Levene'nin Varyansların Eşitliği Testi		Ortalamaların Eşitliği için t-testi			
		F	Anlamlılık	T	df	Ortalama Fark	Std. Hata Fark
EKONOMİK		38,387	,000	-2,776	509	-,3272	,1178
	Eşit varyanslar varsayılmamıştır			-2,768	479,045	-,3272	,1182
SOSYO-KÜLTÜREL		8,618	,003	-2,623	509	-,2907	,1108
	Eşit varyanslar varsayılmamıştır			-2,620	500,760	-,2907	,1109
ÇEVRESEL		1,265	,261	-4,495	509	-,4735	,1053
	Eşit varyanslar varsayılmamıştır			-4,499	508,243	-,4735	,1052
YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ		3,419	,065	,766	509	,08014	,1046
	Eşit varyanslar varsayılmamıştır			,765	504,845	,08014	,1047

Ankette yer alan bağımsız değişkende cinsiyet ile turizmin ekonomik, sosyo- kültürel, çevresel ve yaşam yeri memnuniyeti etkisine (4 faktör boyut) etkisi olup olmadığı, normal dağılım varsayımı altında, bağımsız t testi ile $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde araştırılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 6.2’de görülmektedir.

Gruplar homojen olarak dağılmaktadır. Turizmin ekonomik etkileri alt boyutuna dair katılımcıların tutumları cinsiyete göre, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($p = ,000 < 0,05$). Turizmin çevresel etkileri alt boyutuna dair tutumları cinsiyete göre, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t = -4,495$, $p = ,261 > 0,05$). Turizmin sosyo- kültürel etkileri alt boyutuna dair tutumları cinsiyetlerine göre, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($p = ,003 < 0,05$). Yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti tutumları cinsiyete göre, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($p = ,065 > 0,05$). Tablo 6.2’den görüleceği üzere katılımcıların cinsiyetleri ile turizmin etkileri açısından ekonomik, sosyo-kültürel ve yaşam yeri memnuniyeti bağlamında anlamlı farklılık olduğu ifade edilebilir.

H-1a: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri katılımcıların cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermesi bulgular çerçevesinde kabul edilmiştir.

Tablo 6.3 Katılımcıların medeni durum ve turizmin etkilerine yönelik bağımsız örneklem T-Testi sonuçları

Medeni Durum		N	Ortalama	t	Anlamlılık
EKONOMİK	Bekar	161	3,587991718426500	,092	,160
	Evli	350	3,576190476190478	,094	
SOSYO-KÜLTÜREL	Bekar	161	3,204968944099379	-,0265	,641
	Evli	350	3,236734693877550	-,0266	
ÇEVRESEL	Bekar	161	3,0419	2,308	,659
	Evli	350	2,7764	2,306	
YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ	Bekar	161	2,4720	-2,173	,900
	Evli	350	2,7157	-2,176	

Tablodan görüldüğü üzere ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel ve yaşam yeri memnuniyeti faktörleri bağlamında medeni durum açısından anlamlı bir farklılık bulgusuna ulaşılammıştır.

H-1b: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılık göstermesi bulgular çerçevesinde kabul edilmiştir.

Tablo 6.4 Turizmin etkilerine yönelik alt boyut algılarının katılımcıların yaşlarına göre farklılaşma durumuna ait Anova Testi sonuçları

YAŞ		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
EKONOMİK	Gruplar Arası	5,450	4	1,362	,756	,554
	Gruplar İçinde	911,704	506	1,802		
	Toplam	917,154	510			
SOSYO-KÜLTÜREL	Gruplar Arası	1,387	4	,347	,217	,929
	Gruplar İçinde	807,998	506	1,597		
	Toplam	809,385	510			
ÇEVRESEL	Gruplar Arası	11,368	4	2,842	1,946	,102
	Gruplar İçinde	738,878	506	1,460		
	Toplam	750,246	510			
YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ	Gruplar Arası	11,338	4	2,835	2,046	,087
	Gruplar İçinde	701,047	506	1,385		
	Toplam	712,385	510			

Analizin bu kısmında yaş değişkeninin sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel ve yaşam memnuniyetine etki boyutları üzerinde anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığı ve normal dağılım varsayımı altında varyans analizi (ANOVA) ile $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde analiz edilmiştir. Sonuç analizleri tablo 6.4'de gösterilmiştir.

Gerçekleştirilen ANOVA analizi sonucu yaş değişkenine göre yaşam yeri memnuniyeti değişkeninde istatistiksel olarak anlamlı farklılık var iken sosyo -kültürel, ekonomik ve çevresel etki değişkenlerinde bir farklılık oluşmadığı tespit edilmiştir.

H-1c: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri yaşlara göre farklılık göstermesi bulgular çerçevesinde kabul edilmiştir.

Tablo 6.5 Turizmin etkilerine yönelik alt boyut algılarının katılımcıların eğitim düzeylerine göre farklılaşma durumuna ait Anova testi sonuçları

EĞİTİM DÜZEYİ		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
EKONOMİK	Gruplar Arası	52,227	4	13,057	7,638	,000*
	Gruplar İçinde	864,927	506	1,709		
	Toplam	917,154	510			
SOSYO-KÜLTÜREL	Gruplar Arası	31,980	4	7,995	5,204	,000*
	Gruplar İçinde	777,406	506	1,536		
	Toplam	809,385	510			
ÇEVRESEL	Gruplar Arası	26,945	4	6,736	4,712	,001*
	Gruplar İçinde	723,301	506	1,429		
	Toplam	750,246	510			
YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ	Gruplar Arası	6,092	4	1,523	1,091	,360
	Gruplar İçinde	706,293	506	1,396		
	Toplam	712,385	510			

* $p < 0,05$

Eğitim düzeyi değişkenin sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel ve yaşam memnuniyetine etki boyutları üzerinde anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığı, normal dağılım varsayımı altında, Varyans Analizi (ANOVA) ile $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde araştırılmıştır. Sonuç analizleri Tablo 6.5’de gösterilmiştir.

Tablo 6.5’de yer alan sonuçlara göre eğitim değişkenine göre sosyo- kültürel, ekonomik, çevresel etkiler anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Yaşam yeri memnuniyeti değişkeninde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Gruplar arası çoklu karşılaştırma tespitinde katılımcılar yaş aralıkları kapsamında eşit dağılmadığı için Hochberg testi uygulanmış fakat gruplar arasında anlamlı sonuç elde edilememiştir.

H-1d: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri katılımcıların eğitim düzeyine göre farklılık göstermesi bulgular çerçevesinde kabul edilmiştir.

Tablo 6.6 Turizmin etkilerine yönelik alt boyut algılarının katılımcıların çocuk sayılarına göre farklılaşma durumuna ait Anova testi sonuçları

ÇOCUK SAYISI		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
EKONOMİK	Gruplar Arası	7,204	3	2,401	1,330	,264
	Gruplar İçinde	893,474	495	1,805		
	Toplam	900,678	498			
SOSYO-KÜLTÜREL	Gruplar Arası	3,904	3	1,301	,820	,483
	Gruplar İçinde	785,458	495	1,587		
	Toplam	789,362	498			
ÇEVRESEL.	Gruplar Arası	15,055	3	5,018	3,490	,016
	Gruplar İçinde	711,758	495	1,438		
	Toplam	726,813	498			
YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ.	Gruplar Arası	13,378	3	4,459	3,311	,020
	Gruplar İçinde	666,587	495	1,347		
	Toplam	679,965	498			

Tablo 6.6’da yer alan sonuçlara göre çocuk sayısı değişkenine göre çevresel etkiler ve yaşam memnuniyetinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Gruplar arası çoklu karşılaştırma tespitinde katılımcılar çocuk sayısı aralıkları kapsamında eşit dağılmadığı için Hochberg testi uygulanmış fakat gruplar arasında anlamlı sonuç elde edilememiştir.

H-1e: Trabzon’da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri katılımcıların çocuk sayısı durumuna göre farklılık göstermesi bulgular çerçevesinde kabul edilmiştir.

Tablo 6.7 Turizmin etkilerine yönelik alt boyut algılarının katılımcıların hane aylık gelirlerine göre farklılaşma durumuna ait Anova testi sonuçları

HANE AYLIK GELİRİ		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
EKONOMİK	Gruplar Arası	19,204	5	3,841	2,160	,057
	Gruplar İçinde	897,950	505	1,778		
	Toplam	917,154	510			
SOSYO-KÜLTÜREL	Gruplar Arası	11,575	5	2,315	1,465	,200
	Gruplar İçinde	797,810	505	1,580		
	Toplam	809,385	510			
ÇEVRESEL	Gruplar Arası	2,616	5	,523	,353	,880
	Gruplar İçinde	747,629	505	1,480		
	Toplam	750,246	510			
YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ	Gruplar Arası	5,444	5	1,089	,778	,566
	Gruplar İçinde	706,941	505	1,400		
	Toplam	712,385	510			

Tablo 6.7’de yer alan sonuçlara göre hane aylık geliri değişkenine göre ekonomik etkilerde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Gruplar arası çoklu karşılaştırma tespitinde katılımcılar hane aylık geliri aralıkları kapsamında eşit dağılmadığı için Hochberg testi uygulanmış fakat gruplar arasında anlamlı sonuç elde edilememiştir.

H-1f: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri katılımcıların hane aylık gelirine göre farklılık göstermesi bulgular çerçevesinde kabul edilmiştir.

Tablo 6.8 Turizmin etkilerine yönelik alt boyut algılarının katılımcıların Trabzon'da kaç yıldır yaşadığına göre farklılaşma durumuna ait Anova testi sonuçları

TRABZON'DA KAÇ YILDIR YAŞIYORSUNUZ		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
EKONOMİK	Gruplar Arası	10,579	4	2,645	1,476	,208
	Gruplar İçinde	906,575	506	1,792		
	Toplam	17,154	510			
SOSYO-KÜLTÜREL	Gruplar Arası	17,844	4	4,461	2,852	,023
	Gruplar İçinde	791,541	506	1,564		
	Toplam	809,385	510			
ÇEVRESEL	Gruplar Arası	15,154	4	3,788	2,608	,035
	Gruplar İçinde	735,092	506	1,453		
	Toplam	750,246	510			
YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ	Gruplar Arası	3,405	4	,851	,608	,657
	Gruplar İçinde	708,980	506	1,401		
	Toplam	712,385	510			

Tablo 6.8'de görüldüğü gibi Trabzon'da kaç yıldır yaşıyorsunuz değişkenine göre sosyo- kültürel ve çevresel etki değişkenlerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Gruplar arası çoklu karşılaştırma tespitinde katılımcılar Trabzon'da kaç yıldır yaşıyorsunuz aralıkları kapsamında eşit dağılmadığı için Hochberg testi uygulanmış fakat gruplar arasında anlamlı sonuç elde edilememiştir

H-1g: Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetleri katılımcıların ikamet ettiği yerde ne kadar yıl yaşadığına göre farklılık göstermesi bulgular çerçevesinde kabul edilmiştir.

6.3. Korelasyon Analizi

Turizmin ekonomik, sosyo- kültürel ve çevresel etkileri ile Trabzon'da yaşayan yerel halkın yaşam yeri memnuniyetinde ifadelere yönelik ilişkinin belirlenebilmesi amacıyla bütün değişkenlere korelasyon analizi uygulanmıştır. Turizmin etkileri arasında en yüksek ilişki turizmin sosyo- kültürel etkileri ile turizmin ekonomik etkileri arasında ($r= 0,861^{**}$, çok yüksek bir ilişki), en düşük ilişki ise turizmin ekonomik etkileri ile turizmin çevresel etkileri arasında ($r= 0,491^{**}$, yüksek bir ilişki) olduğu görülmüştür. Yaşam yeri memnuniyetine yönelik korelasyon analizi sonucunda ise en yüksek ilişki yaşam yeri memnuniyeti ile turizmin sosyo- kültürel etkileri ($r= 0,507^{**}$, yüksek bir ilişki), en düşük ilişki de yaşam yeri memnuniyeti ile çevresel etkiler arasında ($r=0,270^{**}$, en düşük bir ilişki) olduğu tespit

edilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda yaşam yeri memnuniyeti, ekonomik ve çevresel etkiler arasında olumlu bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6.9'daki bulgular çerçevesinde H3 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 6.9 Korelasyon analizi tablosu

		EKONOMİK	SOSYO-KÜLTÜREL	ÇEVRESEL	YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ
EKONOMİK	Pearson Korelasyon	1	,861**	,491**	,478**
	N	511	511	511	511
SOSYO-KÜLTÜREL	Pearson Korelasyon	,861**	1	,349**	,507**
	N	511	511	511	511
ÇEVRESEL	Pearson Korelasyon	,491**	,349**	1	,270**
	N	511	511	511	511
YAŞAM YERİ MEMNUNİYETİ	Pearson Korelasyon	,478**	,507**	,270**	1
	N	511	511	511	511

** . Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (2- kuyruklu).

SONUÇ

Turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi açısından turizmin etkileri ile yaşam yeri memnuniyeti arasındaki ilişkinin iyi yönetilmesi gerekmektedir. Turizme yönelik yerel halkın olumlu tutumu sektörün gelişimine fayda sağlayacaktır. Bu bağlamda literatür taraması süresince, turizmin etkileri ve yerel halkın yaşam yeri memnuniyetine yönelik tutumlar üzerine oldukça yoğun şekilde çalışmalar yapıldığı tespit edilmiştir.

Trabzon, Karadeniz'in doğusunda yer alan ve turizm potansiyeli bakımından Türkiye'nin önde gelen coğrafi bölgelerinden biridir. Trabzon, tarihi yapıları ve doğal güzelliklerden dolayı geçmişten günümüze yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağı olmuştur. Tarihin başlangıcından bu yana turizmin uğrak noktası olan Trabzon, turizmle iç içedir (Yılmaz ve Parlak, 2017). Turizm faaliyetlerinin başlangıcından bu zamana yerel halkın sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel olarak bu faaliyetlerden etkilendiği düşünülmektedir. Aynı zamanda turizmin Trabzon ilinde gelişmesine yönelik şehir içerisinde turizm yatırımlarına yönelik oldukça fazla yatırım yapılmıştır. Turizmin ana gelir kaynağı haline geldiği günümüzde, bölge halkının yaşam yeri memnuniyeti turizm sektörünün gelişimine bağlı olduğu düşünülmektedir. Bu durum Trabzon'da yaşayan halkın yaşam yeri memnuniyeti düzeyini ve bölge turizminin gelişmesine verdikleri desteği doğrudan etkilemiştir. Ayrıca Trabzon'un uluslararası ve ulusal düzeyde oldukça aktif ve önemli bir destinasyon olduğu dikkate alındığında bu çalışmanın Trabzon gibi bir destinasyona odaklanması sektörün gelişimi bakımından uygun bir adım olduğu düşünülmektedir. Üzerinde durulması gereken bir diğer husus da yapılan literatür taramasında Trabzon da yerel halkın turizm etkilerine yönelik tutumlarını ve ayrıca turizm etkilerinin yaşam yeri memnuniyeti üzerindeki rolünü ölçmektedir. Benzer bir çalışmanın bulunmaması bu araştırmanın önemini daha da artırmaktadır. Bu durum çalışmaya tanımlayıcı ve keşfedici bir özellik de kazandırmaktadır.

Bu çalışmanın üç ana amacı bulunmaktadır. Çalışmanın birinci amacı katılımcıların demografik değişkenleri dâhilinde turizmin ekonomik etkilerine yönelik tutumları ve yaşam yeri memnuniyetleri ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci amacı ise, yaşayan halkın turizmin etkilerinin yaşam yeri memnuniyeti üzerindeki etkilerinin ne olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü amacı da yerel halkın turizmin etkilerine yönelik yaşam yeri memnuniyetini etkileyip etkilemediğini araştırmaktır. Tüm bu amaçlar doğrultusunda oluşturulan anket formu Trabzon il merkezinde uygulanmış, elde edilen veriler titizlikle analiz edilerek gerçekçi sonuçlar ortaya çıkarılmıştır.

Araştırmanın birinci amacına yönelik yapılan değerlendirmede yerel halkın yaşam yeri memnuniyetinde demografik değişkenlere yönelik ilişki düzeyi ne gibi sonuçlar doğurduğu ele alınmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan altı hipotezde kabul edilmiştir. Bu bağlamda, yapılan analiz neticesinde yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti demografik değişkenlerde cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim düzeyi, hane aylık geliri ve ikamet ettiği yerde ne kadar yıl yaşadığına göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ayrıca, bu alanda yapılan çalışmalar ışığında yapılan değerlendirmelere göre; yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti demografik değişkenlerine yönelik ortaya çıkan bulgular bu çalışmada elde edilen bulgularla paralellik göstermektedir (Davras ve Uslu, 2019; Uslu ve Avcı, 2020; Türker ve Selçuk, 2016; Yumuk ve Altıntaş, 2019).

Araştırmanın ikinci amacı kapsamında oluşturulan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik demografik değişkenlere göre elde edilen bulgularda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu alanda yapılan araştırmalar (Ersoy, 2017; Akova, 2006; Türker ve Türker, 2014), oluşan bu sonuçlar ile örtüşmektedir. Ersoy (2017) turizm etkileri bağlamında yaptığı araştırmasında demografik değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmiştir. Özellikle sosyo- kültürel etkileri ile eğitim düzeyine yönelik bakıldığında değişkenlerde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Araştırmada eğitim düzeyi yükseldikçe turizmin etkilerine yönelik tutumlar farklılaşmaktadır. Dolayısıyla yerel halkın eğitim düzeyinin yükselmesi turizmin etkilerini olumlu yönde algılamasını sağlamaktadır. Türker (2014)'in turizm etkileri bağlamında yaptığı araştırmasında demografik değişkenler arasında da anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmiştir. Özellikle katılımcılara ilişkin demografik verilerde eğitim düzeyi yükseldikçe de turizmin etkilerine yönelik tutumlar olumlu yönde farklılaşmaktadır. Akova (2006)'nın turizm etkileri bağlamında yaptığı araştırmasında demografik değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmiştir. Turizmin ekonomik etkileriyle yerel halkın özellikleri arasındaki anlamlı farklılıklarda sosyal maliyetle ilgili erkekler ve yörenin yerlisi olanlar sosyal maliyetle ilgili algılamalarda belirgin bir şekilde olumsuz yaklaşım sergilemektedir. Cinsiyete göre turizmle bağlantılı bir işte çalışanlarla çalışmayanları ve turistlerle temas kuranlar ve kurmayanlar arasında anlamlı farklılıkların arttığı görülmektedir. Turizmin gelişmesiyle sosyal maliyetlerle ilgili algılanan etkilerin bu durumdan dolayı değişebileceğini göstermektedir.

Araştırmanın üçüncü amacı doğrultusunda yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti üzerinde turizmin etkilerinin hangi boyutta belirleyici olduğunun tespit edilmesine yönelik analiz yapılmıştır. Bu analiz sonucunda ekonomik, sosyo- kültürel ve çevresel etkiler ile yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Trabzon'da yaşayan

yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumlarını belirlemek için yapılan bu çalışmada yerel halkın turizmin ekonomik etkileriyle sosyo- kültürel etkileri arasında ($r=0,861^{**}$) yüksek ilişki olduğu görülmüştür. Turizmin ekonomik etkileri ile turizmin çevresel etkileri arasında ($r= 0,491^{**}$, orta seviye bir ilişki) olduğu görülmüştür. Turizmin sosyo- kültürel etkileri ile turizmin çevresel etkileri arasında ($r= 0,349^{**}$, düşük bir ilişki) olduğu görülmüştür.

Trabzon'da yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumlarını belirlemek için yapılan bu çalışmada yerel halkın turizmin ekonomik etkileriyle yaşam yeri memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki kurduğunu göstermektedir. Günümüzde yaşanan maddi sıkıntılar göz önüne alındığında, insanların ekonomik faktörleri neden bu kadar önemli gördükleri daha anlaşılır hale gelmektedir. Çünkü insanlar maddi olarak temel ihtiyaçlarını karşılayamazlarsa diğer konulara yeterince ilgi göstermemektedirler. Turizm sayesinde insanların yeni iş olanakları ve ek gelir kaynakları elde edebildikleri için turizmin bu yanı yaşam yeri memnuniyetiyle ilişkilendirilebilir.

Literatürde yer alan bazı çalışmalara göre turizmin ekonomik etkilerinin sadece yerel halkın yaşam yeri memnuniyetine etkisi boyutunda algılanmamıştır. Aynı zamanda devletler tarafından turizmin olumlu karşılandığı ve destek verildiği vurgulanmaktadır. Bundan dolayı turizm bir yandan ekonomilerin canlanmasına olanak sağlarken öte yandan gelir dengesizliğinin giderilmesini sağlamaktadır. Diğer bir yandan da ülkelerin istihdam sorunuyla mücadele etmesinde katkı sağlamaktadır (Ulutürk, 1998; Avcıkurt, 2007; Sarı ve Seçilmiş, 2010; Baştan ve Alkaya, 2021).

Turizmin sosyo-kültürel etkileri ile yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti üzerinde anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($r= 0,507^{**}$). Bu durum, yerel halkın turistlerle olan etkileşimi neticesinde yaşam yeri memnuniyetinde değişimlerin olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Çalışmadan elde edilen bu sonuç Buzlukçu (2020) ve Tabatabaenasab ve Eşitti (2021) tarafından yapılan çalışma bulgularıyla örtüşmektedir. Buzlukçu (2020) turizmin sosyo-kültürel etki boyutunun yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu ifade etmektedir. Turizm sektörü ekonomik boyutuyla gündeme gelen bir sektör olsa da her daim etkisi artan turizm sektörünün toplumların sosyo-kültürel yapılarını da etkilemesi dolayısıyla yaşam yeri memnuniyetine de etki ettiği düşünülmektedir. Sonuç olarak, çalışmanın örnekleme olan Trabzon ilinde turizmin sosyo-kültürel etkileriyle yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti arasında olumlu bir ilişki kurdukları anlaşılmaktadır.

Turizmin çevresel etkilerinin yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti üzerindeki etkisine yönelik değerlendirmede; Trabzon'da yaşayan yerel halk turizmin çevrelerinde meydana getirdiği değişim ve etkiyle arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,270^{**}$). Trabzon

ilinde turizme bağılı yaşanan çevresel değışimin yerel halkın yaşam yeri memnuniyetini daha çok olumsuz yönde etkilediğı tespit edilmiştir. Elde edilen bu verinin (Türker, Selçuk ve Özyıldırım, 2016) tarafından yapılan çalışmayla paralellik gösterdiği tespit edilmiştir. Literatürde insan unsurunun çevreden bağımsız değıerlendirilmesinin mümkün olmadığı iddia edilse de yaşam alanlarındaki çevresel değışimler yerel halkın yaşam yeri memnuniyetini doğrudan yansıtmaktadır. Turizm alanında yapılan çalışmaların bazılarına göre, turizmin etkilerini değıerlendirirken sadece ekonomik rakamlara bağılı kalmanın gerçekçi olmadığı vurgulanmaktadır. Bu çalışmalar turizmin ekonomik etkilerden ayrı olarak sosyo- kültürel ve çevresel etkilerinin yerel halkın yaşam yeri memnuniyetiyle yakından ilişkili olduğunu savunmaktadır (Jurowski, Uysal ve Williams, 1997; Jurowski ve Gürsoy, 2004).

Bu sonuçlara dayanarak Trabzon'da yaşayan yerel halk üzerinde turizmin ekonomik, sosyo-kültürel etkilerinin yaşam yeri memnuniyetini olumlu yönde etkilediğı ve çevresel etkilerinin ise olumsuz yönde etkilediğı tespit edilmiştir.

Araştırmanın bulguları Trabzon ili kapsamında turizm geliştiricileri ve planlamacıları için oldukça önemlidir. Bu bakımdan turizm paydaşlarının kısa vadeli bir yaklaşım yerine, yerel halkın yaşam yeri memnuniyeti üzerinden uzun vadeli planlar yapması gerekmektedir. Araştırmanın sonuçları, turizmin etkilerinin olumlu yönde seyretmesi durumunda yerel halkın yaşadıkları yerden memnuniyet düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir. Bu gözlem ortamında turizm geliştirme stratejileri bu boyutların güçlü etkileşimini dikkate almalı ve nihai amaç yerel halkın yaşam yeri memnuniyetini arttırmak olmalıdır. Üç ay boyunca Trabzon'da yaşayan yerel halk turizmle iç içe yaşamaktadır. Dolayısıyla bu alanda meydana gelen turizmdeki talep dalgalanması bile aynı ölçüde olmasa da toplumun tüm kesimlerini etkileyebilmektedir. Trabzon destinasyonu, turizmin bu kadar güçlü yaşandığı, etkilerinin derinden hissedildiğı, önemli bir konuma ve turizm potansiyeline sahip olan özel sektör şirketleri, kamu kurum ve kuruluşları, eğitim kurumları, destinasyon yönetim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve yerel kuruluşlara sahiptir. Araştırma sonuçları dikkate alınarak hem ulusal hem de uluslararası düzeyde bazı önerilerde bulunulmuştur.

- Trabzon'daki sivil toplum kuruluşları, kamu ve özel kurumlar turizm faaliyetlerinin yalnızca ekonomik fayda getirmesinden kaçınmalıdır. Bölgede yaşayan yerel halkın sosyo- kültürel yapısının yanı sıra doğal kaynakların ve çevrenin korunması ve kullanılması da dikkate alınarak turizm planları uygulanmalıdır.
- Yerel halkın, bölgedeki turizm konusunda turistlerle daha sağlıklı ve etkili bir iletişim kurması, destinasyonu ziyaret eden kişilerin kaliteli bir tatil deneyimi yaşaması sağlanmalıdır. Bu durum destinasyonu ziyaret eden turistlerin bölgede

yapacakları her türlü maddi ve manevi faaliyetleri olumlu yönde etkilemekte ve yerel halkın turizmden daha fazla faydalanmasını sağlamaktadır.

- Sosyo-kültürel turizm faaliyetlerini planlarken bölgede faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları, destinasyon yönetim örgütleri ile diğer turizm paydaşları, yerel halkın bu faaliyetlere aktif katılımını dikkate almalı ve yerel halk ile turizm arasındaki iletişimi artırıcı faaliyetlere odaklanmalıdır.
- Başta üniversiteler olmak üzere ilgili diğer eğitim kurumlarının da yerel halkın turizmin etkileri konusunda bilinçlendirmesi durumunda olumsuz tutumların ortadan kalkacağı ve sektörün gelişiminin artacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın sonuçları ve ilgili literatür göz önüne alındığında ileride bu konu üzerinde çalışacak araştırmacılara ışık tutacak öneriler verilmiştir. Bu çalışmada; destinasyonların farklı bir turizm yaşam döngüsü ve sosyal yapısı olduğundan bu çalışmada elde edilen sonuçlar diğer destinasyonlardan elde edilen sonuçlardan farklı olabilmektedir. Bu nedenle benzer çalışmaların farklı yapıya sahip destinasyonlar üzerinde yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgöz, Ş. S. (2023). *Yöresel yemeklerin gastronomi turizmine etkisi: Sinop ili örneği*, Master's thesis.
- Akkul, A., & Yılmaz, İ. (2022). *Kültürel değerlerin aktarılmasında profesyonel turist rehberlerinin rolleri: Konya örneği*, Master's thesis, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Akman, A. D. (2007). *Turizm gelişmesinin yarattığı doğal ve kültürel değişimler: Kaş örneği*, Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akova, O. (2006). Yerel halkın turizmin etkilerini algılamalarına ve tutumlarına yönelik bir araştırma. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 1(2), 77-109.
- Akyol, C., & Çalık, İ. (2022). Türkiye’de Yayla Turizmi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Araştırmaların Bibliyometrik Analizi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 299-315.
- Alaeddinoğlu, F. (2007). Van Halkının Turisti ve Turizmi Algılama Şekli. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 5(1), 1-16.
- Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts. *Annals of tourism Research*, 19(4), 665-690.
- Arslan, A. (2014). Türkiye’nin dış turistik tanıtımının turizm talebine etkisi: 2001-2012 dönemi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 181-192.
- Ataman, D. (2019). *Mardin halkının turizmin etkilerine yönelik algıları*, Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University.
- Avcı, E. (2011). *İzmir'in inanç turizmi potansiyelinin seyahat acentaları açısından değerlendirilmesi*, Master's thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avcıkurt, C. (2007). *Turizm sosyolojisi: Turist-yerel halk etkileşimi*. Detay Yayıncılık. Balıkesir.
- Avcıkurt, C. (2009). *Turizm sosyolojisi: Genel ve yapısal yaklaşım*. Detay Yayıncılık. Balıkesir.
- Ay, A. (2014). *Yerel halkın turizmin etkileri ile ilgili algı ve beklentileri: Edirne İli üzerine araştırma*, Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, A., & Gencür, A. (2015). Türkiye’nin turizm arzı, piyasa yapısı ve global riskler: keşifsel bir yaklaşım. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 43-48.

- Baltacı, F. (2011). *İkinci konut turizmi kapsamında Alanya'da konut edinen yabancıların kentin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısına etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 20-79.
- Barros, C. P., & Machado, L. P. (2010). The length of stay in tourism. *Annals of tourism research*, 37(3), 692-706.
- Baştan, N. B., & Alkaya, Ö. Ü. S. (2021). Turizmin Yerel Halk Üzerine Sosyo-Kültürel Etkileri: Şirince Köyü Örneği. *Journal of Social Research and Behavioral Sciences*, 7(13), 20-37.
- Baytok, A., Pelit, E., & Soybalı, H. H. (2017). Alternatif turizm mi turizmde çeşitlilik mi? Kavramsal bir değerlendirme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1-14.
- Beyazkay, T. (2018). Gölbaşı'nda Yaşayan İnsanların Kongre Turizmi İle İlgili Bilgilerinin ve Kongreye Katılım Durumlarının Değerlendirilmesi. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(1), 12-20.
- Bhola-Paul, H. M. (2015). Tourism challenges and the opportunities for sustainability: A case study of Grenada, Barbados, and Tobago. *Journal of Tourism and Hospitality Management*, 3(9-10), 204-213.
- Bilici, N., & Işık, Z. (2018). Bölgesel kalkınmada yayla turizmi: Rize ili örneği. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 1-21.
- Bulut, A., & Şengül, H. (2019). Dünyada ve Türkiye'de sağlık turizmi. *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 47-55.
- Bulut, E. (2015). *Antalya merkez ilçelerinde sürdürülebilir turizm ve yerel halkın turizmin etkilerine yaklaşımı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Butler, R. W. (1975). Tourism as an agent of social change. In *Proceedings of the international geographical union's working group on the geography of tourism and recreation* (pp. 85-90). Peterborough, Ontario: Trent University.
- Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. *Canadian Geographer/Le Géographe canadien*, 24(1), 5-12.
- Buzlukçu, C. (2020). *Yerel halkın yer kimliği, topluluğa bağlılığı, sürdürülebilir turizm tutumu, turizmin gelişimini destekleme tutumu ve yaşam memnuniyeti ilişkisi*, 1-157.
- Carmichael, B. A. (2006). Linking quality tourism experiences, residents' quality of life, and quality experiences for tourists. *Quality tourism experiences*, 115-135.

- Cengiz, E., & Kırkbir, F. (2007). Yerel halk tarafından algılanan toplam turizm etkisi ile turizm desteği arasındaki ilişkiye yönelik yapısal bir model önerisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), 19-37.
- Civelek, A. (2010). Turizmin sosyal yapıya ve sosyal değişmeye etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 13(1-2), 331-350.
- Çavuşoğlu, F., & Güler, M. E. (2022). Yerel Halkın Turizmin Gelişimine Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi Üzerine Fethiye Destinasyonunda Bir Araştırma (A Research in Fethiye Destination on Determination of Local Residents' Attitudes to the Development of Tourism). *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 10(3), 2422-2440.
- Çeken, H. (2014). *Turizm Ekonomisi*. Ankara: Detay Yayıncılık
- Çıkrık, R., & Yılmaz, İ. (2018). *Türkiye'de turizmin etkileri konusunda yerel halkın bakış açısını ortaya koyan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi*, Master's thesis, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Çolak, E. (2017). *Muğla halkının turizm olgusuna ve turizm etkilerine bakış açılarını anlamaya yönelik bir alan araştırması*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı. Muğla.
- Çolak, O. (2020). *Turizmin sosyal çevreye etkileri üzerine bir araştırma: Taraklı örneği* Master's thesis, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi.
- Dal, N. (2008). *Kuşadası'nda kıyı kullanımı ve turizmin çevresel etkileri üzerine yerel halkın tutumları*, Master's thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dereli, N., & Temizkan, R. (2019). Bolu'nun termal turizm potansiyeli ve termal turist profili. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 321-347.
- Doğan, H. Zafer. (2004). *Turizmin Sosyo Kültürel Temelleri*. Ankara, Detay Yayıncılık.
- Doğan, R. (2022). *Turizm destinasyonlarının ve inanç turizminin geliştirilmesinde etkili olan unsurların ölçülmesi Kastamonu örneği*, Doctoral dissertation, Kastamonu Üniversitesi.
- Doğanay, S. (2011). Doğu Karadeniz'de Yayla Turizmi Merkezlerine Yeni Bir Örnek: Taşköprü Yaylası. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16(26), 223-240.
- Dölalan, G. (2008). *Ankara'da kongre turizmi: A grubu seyahat acentalarının bakış açlarına yönelik bir araştırma*, Doctoral dissertation, Sakarya Üniversitesi.

- Duran, E., & Özkul, E. (2012). Yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumları: Akçakoca örneği üzerinden bir yapısal model. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 500-520.
- Emir, G. (2015). *Turizm ekonomisi ders notu*. Bartın Üniversitesi, Bartın Meslek Yüksekokulu Yayın No: 02, 23-37.
- Ercan, M. O., & Katlav Özgül, E. (2021). *Gastronomi turizmi kapsamında Türk tatlılarının şefler tarafından değerlendirilmesi: Füzyon mutfak uygulamaları kapsamında ürün geliştirme çalışması*, Master's thesis, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Erdoğan, C. (2006). *İzmir ili kongre turizmi arz potansiyelinin incelenmesi ve geliştirilmesine yönelik bir araştırma*, Doctoral dissertation, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Ersoy, H. (2017). *Turizmin gelişiminin yerel halk üzerine sosyo-kültürel etkileri: Manavgat örneği*, Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Faulkner, B., & Tideswell, C. (1997). A framework for monitoring community impacts of tourism. *Journal of sustainable tourism*, 5(1), 3-28.
- Girgin, E. (2019). *Turizm gelirleri ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye örneği*, Master's thesis, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökçe, F. (2016). *Yerli halkın turizmin gelişimine yönelik algısı ve desteği: Afyonkarahisar örneği*, Master's thesis, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göktaş, L. S., & Türkeri, İ. (2016). Turizmin Kültürel ve Ahlaki Etkisi: Şanlıurfa İlinde Uygulamalı Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (12), 104-117.
- Güneş, E., & Alagöz, G. (2018). Yerel halkın turizm algısı: Erzincan'da bir araştırma. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (15), 409-442.
- Güneş, N. (2014). *Yerel halkın turizm algısı ve turizme katılımı: Antalya Konyaaltı ve Kepez ilçesi örneği*. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürbüz, Z. (2022). *TRB1 bölgesinde yaşayan Yerel Halk algısıyla Turizmin Etkilerinin yaşam Kalitesi ile ilişkisi*, Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University.
- Gürkan, M. İ. (1996). "Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. Mart –Haziran. S: (112-113).
- Güzel, Ö. (2010). Turistik Ürün Çeşitlendirilmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2(2), 87-100.
- Hayta, A. B. (2008). Turizm Pazarlamasında Tüketici Satın Alma Süreci ve Karşılaşılan Sorunlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 31-48.
- Hazar, A. (2007). *Spor Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Hazar, A. (2010). *Genel Turizm Bilgisi* 1. Basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Jurowski, C., & Gursoy, D. (2004). Distance effects on Residents' Attitudes toward tourism. *Annals of tourism research*, 31(2), 296-312.
- Jurowski, C., Uysal, M., & Williams, D. R. (1997). A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism. *Journal of travel research*, 36(2), 3-11.
- Kanbur, E. (2021). *A ve B kişilik tiplerinin hüüzün turizmi deneyimlerine etkisi: Tarihi Sinop Cezaevi Müzesi*, Doctoral dissertation, Kastamonu Üniversitesi.
- Karakaş, A., & Güngör, H. Y. (2015). Turizm faaliyetlerinin çevreye etkisi. *Güneydoğu Anadolu Bölgesi Çevre Sorunları Sempozyumu*, 24, 25.
- Keleş, H. (2021). *Turizmin yerel halkın yaşam kalitesi, memnuniyeti ve turizme desteği üzerindeki etkileri: Manavgat örneği*, 83-115.
- Kim, K. (2002). *The effects of tourism impacts upon quality of life of residents in the community*, Doctoral dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Küçükşarı, G. (2011). *Turizmin yerel ekonomiye etkisinin konaklama işletmeleri özelinde analizi: manavgat örneği*. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir Ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Mansuroğlu, S. (2006). Turizm gelişmelerine yerel halkın yaklaşımlarının belirlenmesi: Akseki/Antalya örneği. *Akdeniz University Journal of the Faculty of Agriculture*, 19(1), 35-46.
- Okuyucu, A., & Somuncu, M. (2016). İkinci konut sahipliliğinde motivasyon, sosyo-demografik özellikler ve seyahat karakteristikleri arasındaki ilişkiler: Yalova-Çınarcık örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 14(1), 39-56.
- Özdemir, M. (1992). *Turizmin Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısına etkileri*. Yayl. y..
- Özkurt, H. (2007). Sağlık turizmi tahvilleri. *Maliye Dergisi*, 152(1), 122-142.
- Öztürk, Y., & Seyhan, K. (2005). Konaklama işletmelerinde sunulan hizmet kalitesinin artırılmasında işgören eğitiminin yeri ve önemi. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 121-140.
- Pearce, P. L., Moscardo, G., & Ross, G. F. (1991). Tourism impact and community perception: An equity-social representational perspective. *Australian psychologist*, 26(3), 147-152.
- Pekçetinöz, B. (2006). *Denizel koruma alanlarında ekoturizmin bir segmenti olarak kuş gözlemciliği aktiviteleri ve İzmir Kuş Cenneti'nin potansiyeli*, Doctoral dissertation, DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Pir, B. (2020). *Gümüşhane ili Kelkit havzası ilçelerinin gastronomi turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi*, Master's thesis, Gümüşhane Üniversitesi.
- Saçılık, M. Y., & Toptaş, A. (2017). Kültür turizmi ve etkileri konusunda turizm öğrencilerinin algılarının belirlenmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 4(2), 107-119.
- Sandal, E. K., & Karademir, N. (2016). Kahramanmaraş'ta halkın turizme bakışı. *Türk Coğrafya Dergisi*, 66, 63-70.
- Sargın, S. (2006). Yalvaç'ta inanç turizmi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 1-18.
- Sarı, Y., & Seçilmiş, C. (2010). 2008 Yılı Finansal Ekonomik Krizinin Türkiye Turizm Sektörüne Yansımaları Üzerine Bir Araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(1), 191-204.
- Snaith, T., & Haley, A. (1999). Residents' opinions of tourism development in the historic city of York, England. *Tourism management*, 20(5), 595-603.
- Stedman, R. C. (2003). Sense of place and forest science: Toward a program of quantitative research. *Forest science*, 49(6), 822-829.
- Şahin, G. (2017). *Artvin'de yaşayan yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumları üzerine bir araştırma*. TC İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Yüksek lisans Tezi.
- Tabak, G., & Özdemir, E. G. (2017). *Turistlerin çevre dostu tutumlarının çevreye duyarlı turistik ürün satın alma niyeti üzerine etkisi: Nevşehir ilinde bir uygulama*, Master's thesis, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Tabatabaenasab, M., & Eşitti, B. (2021). İranlı Turistlerin Türkiye'yi Tekrar Ziyaret Etme Niyetleri Üzerine Memnuniyet ve Destinasyon Hizmet Kalitesi Algılarının Etkisi. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 5(1), 87-101.
- Turan, B. (2018). *Yerel halkın turizm etkilerine yönelik algısı ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki: İzmir ili örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Türker, N., Selçuk, Ş., & Özyıldırım, A. (2016). Turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerine etkisi: Safranbolu örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 1-13.
- Uluslan, Y., & Batman, O. (2010). Alternatif turizm çeşitlerinin Konya turizmine etkisi üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), 243-260.

- Ulutürk, Z. G. (1998). Turizmin ekonomik etkisinin ölçülmesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 31-38.
- Usta, K. M. (2005). *İnanç turizmi potansiyeli açısından İznik'in değerlendirilmesi*, Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, M., & Parlak (2017), A. B. Trabzon'da Turizm Farkındalığının Yerel Basın Üzerinden İncelenmesi. *B ildiriler K itab ı*, 109.

İnternet Kaynakları

- Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı, (2023), https://www.doka.org.tr/bolgemiz_trabzon-TR.html, Erişim Tarihi: 02.01. 2024
- UNWTO, (2019), UNWTO World Tourism Barometer and Statistical Annex, <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/wtobarometereng.2019.17.1.1>, Erişim Tarihi: 28.02.2024

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Kenan KAHRAMAN
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Yavuz Sultan Selim Anadolu Lisesi
Lisans Diploması	Giresun Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Çelebi Havacılık

